

OROSZ KÖLTŐK

FORDÍTOTTA:
SZABÓ ENDRE

BUDAPEST
A SZÉPIRODALMI KÖNYVTÁR KIADÓHIVATALA.
1891.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

BEVEZETÉS

PUSKIN SÁNDOR.

STANSZÁK.
GRÚZIA HALMAIN.
AZ ÉLET SZEKERE.
AZ ANGYAL.
KIVÁNSÁGAIM ÉN TÚLÉLTEM...
ELÉGIA.
AGLÁJÁHOZ.
MEGLÁTOGATTAM...

LERMONTOV MIHÁLY.

VÉGRENDELET.
IFJÚ ÁBRÁNDOZÓ...
UNALMAS ÉLET.
MEGBOCSÁTÁS.
MEGALKUVÁS.
NE SIRJ...
ÁLOM.
TAMÁRA.
A FOGOLY.
ELVÁLTUNK.
A SZENT TEMPLOMNAK AJTAJÁBAN...
OROSZ DAL.

GRÓF TOLSZTOJ K. ELEK.

A FARKASOK.
A TESTHALOM.
AZ IGAZSÁG.
HALLOD-E URUNK...
A RABOK.
A VAK GAKON.
A »KRYMI KÉPEKBŐL«.

NEKRASZOV A. MIKLÓS.

A KOPORSÓ.
A HÁBORÚKRÓL...
ÚTON.
OTTHON.
A »FAGY« CZIMŰ NAGYOBB KÖLTEMÉNYBŐL.
MASA.
LÁBON MARADT VETÉS.
A TROJKA.
FELEJTSD EL...
RABOK DALA.
A BURLAKOK.
NAGY ÉRZÉS.
GYEREKEK SIRÁSA A GYÁRBAN.
ZINÁHOZ.

BÁRÓ DELVIG A. ANTAL.

DAL.

ZSUKOVSZKIJ ANDREJEVICS MIKLÓS.

AZ ÖREG LOVAG.

DAVIDOV VASZILJEVICS DENISZ.

KATONÁK DALA.
EGY FALEVÉL.

KOLJCZOV V. ELEK.

ÖREG EMBER DALA.
ÚT.

KRYLOV A. IVÁN.

A FELHŐ.

RYLJEJEV F. KONDRATÍJ.

SZTANSZÁK.

HERCZEG VJAZEMSZKIJ A. PÉTER.

A NÉMET.

PLECSEJEV N. ALEKSZÉJ.

ELHAGYOTT HÁZ.

MAJKOV N. APOLLON.

KÉP.
A FECSKÉK.
ANGYAL ÉS DÉMON.

FET IVANOVICS AFANAZÍJ.

A TÁVOZÓHOZ.
TÉLI KÉP.

NADSZON JA. SZEMJON.

TŰRJ.
EGÉSZ TIED ÉN NEM VAGYOK.
AZ ÓCSKA HÁZ.

ROZENGEJM A. MIHÁLY.

HEJ BÚBÁNAT...

POLONSZKIJ P. JAKOV.

A MODEL.
A HOLD S A NAP.

POLEZSAJEV J. SÁNDOR.

ISTEN VELETEK...
DAL.

JAZYKOV MIHAJLOVICS MIKLÓS.

A CSÓNAKOS.

PODOLINZKIJ IVÁNOVICS ENDRE.

TÖPRENGÉS.

OGAREV PLATONOVICS MIKLÓS.

ÚTON.

TJUCSEV IVÁNOVICS FEODOR.

A DUNA.
HA JÓ A TÉL.

KRESZTOVSZKIJ VLADIMIR VSZEVOLOD.

AZ INVALIDUS.

KOZLOV P.

REJTSD EL...

CSJUMINA-MIHAJLOVA OLGA.

TALÁLKOZÁS.
MIKOR...
GYÖTÖR EGY...
HÁLÓBAN.

NÉPDALOK.

CSAK EGY ÚT...
FÉRJHEZ ADTÁK A LEÁNYT...
FÉRJHEZ ADOTT ANYÁM...
VÉN URAM.

Поэтовъ хвалятъ всѣ, читаютъ лишь журналы.
Пушкинъ.

(Mindenki dicséri a költőket, s mindenki csak ujságokat olvas.
Puskin.)

BEVEZETÉS

A kinek véletlenül orosz nyomtatvány jut kezébe, bizonyosan azt mondja rá, hogy beh furcsa ákom-bákom! S ez még a legkevesebb. A legnagyobb rész arról is szentül meg van győződve, hogy ezekkel a betűkkel nem is lehet irodalmat produkálni. Nem csoda, hiszen mindnyájan ebben a hitben nőttünk fel s kivált a jelenlegi nemzedék látatlanban el szokott utasítani mindent, a minék a neve orosz.

Valamit absolute nem ismerni, nem olyan nagy hiba, a mit valakinek a szemére lehetne vetni; valaminek a megismerésétől konokul elzárkózni, már beszámíthatóbb ferdeség, de valamit megismerni s azt, ha jó, jónak nem tartani: kész nevetség. Nem okozhatunk senkit, hogy az oroszok irodalma eddig csaknem teljesen ismeretlen volt előttünk, tehát nem okozhatjuk magunkat sem; hogy mereven visszautasítottuk volna azt, a mihez hozzáférhettünk, azzal sem vagyunk vádolhatók, (hiszen mikor Puskin »Anyégin«-je magyarul megjelent, a magyar olvasó közönség a legnagyobb rokonszenvvel fogadta azt, annyira, hogy új kiadást is kellett belőle rendezni), s ha mindez így van, én teljes bátorsággal állok az olvasó közönség elé ezzel a kötettel, mert egész biztosan számíthatok rá, hogy abban a szépet és jót szépnek és jónak fogja elismerni.

Ime egy kötet abból a nyelvből, melyről az nálunk az általános felfogás, hogy kitörik belé az ember nyelve s a melyben olyan veszedelmes kinézésű nevek fordulnak elő, mint Ogareff, Lermontoff, Ignatieff, sőt Turgényijeff, (ez utóbbit még az oroszul tudó *Bérczy* is így írta!) Meglátjuk ebből a kötetből, hogy valaminségesen ezeket az effegető neveket egyszerűen *Ogarev*-nek *Lermontov*-nak *Ignatyev*-nek és *Turgenyev*-nek kell olvasni is, kiejteni is, (mert úgy is vannak írva az orosz alfabet szerint), azonképen az orosz költők versei is éppen oly szörnyűségek nélkül való dolgok s épp úgy játszanak az érzelmek minden skáláján, mint akármelyik európai irodalomban.

Mindjárt felemlítem azt is, hogy az orosz nyelv éppenséggel nem olyan nyelvtörő, mint általában hiszik, sőt dallamos, ha kell, lágy is, bár inkább bizonyos erőteljesség, hősiesség képezi jellemvonását. Például idézek itt Puskinból egy strófát, természetesen átírva a mi betűinkkel:

Voljsebnoj szíloj pjesznopjénja
V tumannoj pamjatj¹ majej
Tak azsivljajutszja vidjénja
To szvjetyh, to pecsaljnyh dnjej.
V sztránje, gdje dolgo, dolgo branji
Uzsasznyj gul nje umolka,
Gdje povelitelnja granji
Sztambúlu Ruszkij ukazal
Gdje sztaryj nás arjol dvuglavoj
Jescso sumit minuvsej szlavoj,
Vsztrjecsál já poszredji sztepej
Nad rubezsami drevnjih sztanov
Teljegi mírnyja Cziganov
Szmirennoj voljnosztji djettej.

¹ A hol *t*, *l*, *n*, *d*, után *j* fordul elő, ott mindenütt a magyar *ty*, *ly*, *ny*, *gy* hangja olvasandó; az *y*-t az *ui*, *ű* (a mi írásunk szerint visszaadhatlan hang) jelölésére használok.

Egyben pedig kiemelem azt is, hogy az orosz nyelv az ütemes, hangsúlyos verselésre épp oly alkalmas, mint a magyar s a klasszikus formákra is jobban rátermett, mint például a német. Az ütemes vers példájára felhozok egy katona-éneket:

»Kak prijehal | bjelj czarj
Alexander | gaszudarj...
Nas bataljon- | kamandjir
Csorno-glazij | gaszpadjin
Nje szpal | nje dremal
Szvoj bataljon | abucsal.«

Vagy egy népdalt:

»Kak u nasih | u varót
Sztajal djevok | haravod
Ej, ljulji | haravod,
Ej, ljulji | haravod.«

Innen van, hogy népdalaik is nagyon hasonlítanak a mienkhez és »trepak« nevű tánczukban sok olyan motívum van, a mely a mi friss csárdásunkra emlékeztet.

Ebben a kötetben csak a vers-költőket mutatom ugyan be, (azt sem mindet, mert ha minden jelentékenyebb poétától fel akarnék venni csak egy-egy verset is, arra legalább két kötetnyi hely kellene), hanem azért szükségesnek tartom röviden az egész orosz irodalomról megemlékezni.

Az oroszoknál az irodalom tekintetéből az első kedvező jelenség volt a X-ik században a keresztyénség felvétele, mert annak a révén jutottak ismeretségbe a görögökkel s ebből kifolyólag - legalább egyházi téren - megindult az irodalmi munkásság. A népköltészet különben is nagyon gazdag volt dalokban, mondákban, a melyekben az orosz föld természeti szépségein kívül erőteljes, hősi alakokkal is találkozunk; de minthogy az ország egészen el volt szigetelve, igen gyéren érintkezett más népekkel: a népköltészetben bizonyos nyersség vehető észre s tárgyai rendesen ivás, dobzódás és czivakodás.

Az irodalom s általában a műveltség előbbrevitelében - mint általában mindenben - az első nagy lépést I. Péter cár tette meg. Természetes, hogy a műveltség terjesztésére legelőbb is iskolák kellettek és Péter cár egy csomó különféle szakiskolát alapított, egyben pedig a magasabb műveltség istápolására szükséges intézetről is gondoskodott, megvetette alapját a tudományos akadémiának, a melyet aztán neje, Katalin állított fel teljesen.

II. Katalin korszaka volt a voltaképeni nemzeti szellem újraébredésének korszaka. A tevékeny cárnő ott volt jó példával mindenütt. Írt történeti, neveléstani, nyelvészeti, dramaturgiai és zszurnalisztikai dolgokat. Montesquieu és Voltaire voltak az ő evangélistái, Diderot-t könyvtárnokává nevezte ki, csak azért, hogy címe legyen az elszegényedett filozófnak az évi fizetés elfogadására, a melyet a bőkezű cárnő - daczára, hogy Diderot éppen csak addig időzött Pétervárott, míg a kinevezést megköszönte - ötven évre előre kifizettetett, sőt encziklopédiájának újabb kiadására 200.000 rubelt ajándékozott neki. Mind igen jellemző dolgok arra nézve, hogy miképen lehet az irodalmat a trónról előmozdítani. A cárnő az általa pártfogolt lapokba »Megtörténtek és kigondoltak« cím alatt tárczaszerű modorban élczes és szellemes, szatirikus dolgokat írt, melyekben a magasabb körök hibáit és rossz szokásait ostorozta, sőt polémiába bocsátkozott két korabeli publicistával: Fon-Vizinnel és Novikovval. Majd drámákat, színpadi pamfleteket írt, a melyek mind a közélettel foglalkoztak. Azelőtt csak Lengyelországból jött színészek mulattatták a kijeveiket, moszkvaiakat, Katalin gondoskodott

róla, hogy a még Erzsébet czárnő uralkodása alatt alapított szt.-pétervári állandó színház üresen ne álljon. Egy 1783-ban kiadott ukázzal szabadabb mozgást enged a sajtónak s lehetővé teszi, hogy akárki állíthat nyomdát.

Persze, hogy nemcsak az uralkodók, hanem az írók is megtették a magukét. Sorrend szerint érdemeket szerzett magának első helyen Prokovics Teofán novgorodi érsek, a ki a szószékről hirdette I. Péter reformjainak nagy jelentőségét. *Lomonoszov* (1711-1765) nagy műveltségű író, az irodalom minden fájában dolgozott, igyekezett az orosz versírás szabályait megállapítani s működése körülbelől olyan jelentőségű, mint nálunk a Kazinczy Ferenczé.

A mi az orosz irodalomban legelőbb fejlődött ki, az a szatira volt. Ez természetes is. Valamely nép hanyatlásánál, (p. o. a rómaiaknál) vagy valamely átmenetnél magasabb műveltségi állapotba (mint pl. a francziáknál), mindjárt teremnek írók, a kik a kor erkölceit és szokásait ostorozzák. Ezenkívül a szatirai elem máskülömben is alapvonása az orosz nép jellemnek, a mint az a népies mesékből mindjárt észrevehető. Az első ilyen szatira-író I. Péter korában volt *Kantemir*, egy moldvai származású, nagy műveltségű férfiú, a ki maró szatirával üldözte azokat az ósdiakat, a kik I. Péter reformjait ellenezték. Katalin korában a *Lomonoszov*-féle iránynak *Derzsavin* (1743-1816) volt a képviselője, a *Kantemir*-félének pedig *Fon-Vizin*. *Fon-Vizin* (1745-1792) német eredetű ember volt s több elmés vígjátékot írt, azonkívül pedig mint publiczista is feltűnést keltett szatirikus irataival.

Miután az út meg volt törve, az írók egész serege támadt, több-kevesebb szerencsével és sikerrel dolgoztatva az orosz irodalom fejlesztésén. Ilyenek: *Karamzin*, *Zsukovszkij*, *Batyuskov*, *Ozerov*, *Dmitrijev*, *Krylov* A. Iván a meseíró (1768-1844), herczeg *Vjazemskij*, *Gnedics*, a kik többnyire versírók voltak, míg *Bulgarin* »Visigin« című regényével keltett feltűnést annyira, hogy regényét több idegen nyelvre is lefordították. Az első történeti regényt *Szagoszkin* írta (1789-1852) »Jurij Miloszlavszkij vagy az oroszok 1612-ben« cím alatt. Ez a regény oly népszerű volt, hogy írójának több kiadás után 80.000 rubelt jövedelmezett. Sokkal magvasabb regényíró volt *Lasecsnikov*, majd *Pavlov* és *Palovoj*.

Rövidre vonva ezek az irodalmi események előzték meg a világhírű orosz költő *Puskin Szergejevics Sándor* felléptét (1799-1837). *Puskin Sándor* neve nálunk is eléggé ismeretes »Anyégin« verses regénye után, mely nemcsak neki legkiválóbb alkotása, hanem általában a legmintaszerűbb verses regény az egész világirodalomban, ide számítva *Byron* műveit is. *Puskin*, mint előkelő család tagja, franczia színezetű nevelésben részesült, de az orosz szellem is teljesen érvényesült nála, még pedig orosz dajkája útján. Az orosz dajkák általában nagy befolyással vannak az orosz gyermekekre, mert ezek csaknem kizárólag reájok vannak bízva s az ilyen dajkák rendszerint állandóan ott maradnak egy háznál holtuk napjáig; rendkívül odaadók a gondjukra bízott gyermekek iránt s rendesen temérdek népmesét, dalt és legendát tudnak, a mikkel a gyermekeket mulattatják s ezek képzelődésére nagy befolyással vannak. Ilyen volt a *Puskin* dajkája is. *Puskin*, miután iskoláit a czarszkoje-szeloi lyceumban elvégezte, Pétervárott állami szolgálatba lépett s víg életet élt régi tanulótársai társaságában. Irogatott is, de mert iratait nagyon is liberálisoknak tartották, Sándor czár déli Oroszországba küldte őt s ezzel megkezdődött vagabundus élete, a mely több évig tartott, bejárván a Krymet, a Kaukázust és Besszarábiát. E járás-keles rendkívül nagy befolyással volt költészetére, mert megismerte hazájának nemcsak különböző vidékeit, hanem különféle erkölceit és szokásait is. Ha Szt.-Pétervárott marad, a dínom-dánom és léha multságok közt talán nem lett volna belőle az a *Puskin Sándor*, a kivé lett. 1824-ben hivatalából kilépett, mert nem tudott abba beletörődni, egyúttal azonban azt a rendeletet is kapta felmentő levele kapcsán, hogy mihajlovszki birtokán telepedjék le, más szóval internáltatott. Csak 1829-ben kapta meg Miklós czártól az engedélyt, hogy a székvárosba visszatérhessen. 1831-ben megnősült s

felváltva Pétervárott és birtokán lakott, a fővárosban a legmagasabb körökben élve, birtokán pedig szorgalmas tanulmányokat téve és a múzsáknak áldozva. Mint azt a magyar olvasóközönség is tudja az „Anyégin» előszavából, Puskin 1837-ben párbajban esett el.

Puskin Sándor apai ág szerint előkelő, nemes családból, anyai ág szerint pedig I. Péternek Hannibál nevű négerjétől származott. Puskinnak külseje és arcza mindjárt el is árulta ezt az ő származását. Puskin szenvedélyes kártyás volt s e miatt gyakran volt pénzzavarban. Ilyenkor azonban csak benyúlt a zsebébe, kivett onnan egy kész verset, megszámlolta abban a strófákat s feltett egy-egy verset a kártyára. A verset a játékosok el is fogadták pénz gyanánt, mert köztudomású volt, hogy kiadója minden soráért öt rubelt fizetett neki, tehát egy közepszerű, 32 soros versért körülbelül 250 forintot kapott a mi számításunk szerint. Nálunk Petőfinék - sokkal későbbi időben - egész köteteért sem adtak annyit.

Puskin Sándor »Anyégin Jenő« verses regényén és apró lyrai költeményeken kívül még következő nagyobb műveket írt: »Poltava«, »Don Jouan vagy a kő-vendég«, »Ruszan és Ljudmilla«, »Gróf Nulin« »Bahcsiszerálji szökőkút«, »Borisz Godunov« (tragédia); aztán több novellát: »Pik-dáma«, »A kapitány leánya«, »Fergeteg«, »Dubrovsky«, »Bjelkin elbeszélései« stb. Végül megírta Pugacsjov, a hírhedt lázadó történetét.

Másik nagy költője Oroszországnak *Lermontov Jurjevics Mihály* (1814-1841). Szintén nemes család ivadéka, a mint hogy általában az orosz előkelőbb világ köréből kerülnek ki a jelesebb írók. Mint katonatiszt részben Sz-Pétervárott, részben a Kaukázusban szolgált s itt végezte be még fiatal életét is, még pedig épp úgy, mint Puskin: párbajban esett el. Lermontov Mihályt az akkor uralkodó byroni pesszimizmus még jobban elfogta, mint Puskit, s e pesszimizmus talán igazabb is volt nála, mint Puskinnál. Erre a feltevésre engednek következtetni nemcsak költeményei, azok sötét színe, szarkazmusa, hanem a költő egész jelleme, vérmérséklete is. Bodenstädt, a ki személyesen ismerte Lermontovot, mint folyton kötekedő, gúnyolódó embert rajzolja őt s orosz életírói is megerősítik ezt, azt mondván, hogy Lermontov szinte hozzáférhetetlen ember volt s azokhoz tartozott, a kik inkább lemondanak egy jó barátáról, mint egy találó élczről. Végzetes párbaját is élczelődése idézte elő. Egy kapitány barátját folytonosan csipkedte egy szép hölgy előtt. A kapitány egyszer négyszem közt felkérte őt, hogy ne élczeljen rá kivált ama bizonyos nő előtt. De Lermontov a legközelebbi alkalommal megint csak nevetéssé tette a kapitányt, a mire ez őt kihívta s néhány nap múlva lelőtte...

Lermontov lyrai költeményei legnagyobb részben sötétek, világ-fájdalmasak, mindazáltal nagyon behízsgők, mert nyelvezetők - bár el nem éri a Puskin tökéletességét - szárnyaló és csodálatosan szépen csengő. Költeményei közt az elsőség kétségtelenül egy kisebb költői beszélyét illeti meg, a melynek címe: »Dal Vasziljevics Iván czárról, egy fiatal szerelmesről és a bátor kereskedőről, Kalasnikovról.« E mű népies modorban van írva, tele az orosz népies nyelv minden zamatjával s arról szól, hogy Kalasnikov kereskedő a kegyetlen Iván czár szemeláttára ennek kedvenczét, Kiribejevicset megöli, mert ez a Kalasnikov szép, fiatal feleségét, a mint éppen a templomból hazafelé ment, megsértette. Kegyetlen Iván aztán kivégezteti Kalasnikovot. E kis époszban a régi szláv költészet szelleme és formája igazi művészettel és mintaszerű egyszerűséggel van bemutatva. Nagyobb költeményei még »Mczyri« (a szerzetes), »Hadzsi Abrek«, »Izmael bej« és »Demon«, a melyekhez a Kaukázus adta az inspirációt. Mindezen költeményeken többé kevésbé mindenütt meglátszik Byron befolyása. Írt egy regényt is, (jobban mondva: korrajzot) »Korunk hőse« címmel, a mely magyar fordításban is meg van, ezenkívül drámai töredékek, fordítások is maradtak tőle.

Itt kell felemlíteni az elmés szatirikust és az orosz vígjáték megteremtőjét, *Gribojedov*-ot (1795-1829), a ki csaknem egy időben lépett fel Puskinnal s a kinek »A sok ész is bajjal jár« című verses vígjátéka még mai napig is fentartotta magát az orosz színpadon.

Ugyancsak ebbe az időszakba esik a kitűnő humorista *Gogolj* Vasziljevics Miklós (1808-1852), a kinek rendkívül népszerű munkái nagyjából magyarul is megjelentek. Gogolj elbeszélései Kis-Oroszországban játszanak. A kis-oroszok élénk, vitéz és poétikus nép. Oly derűs ég alatt élnek, akár a hellének. E tájon élve, folytonosan küzdöttek a törökök, mongolok és lengyelek ellen, de azért szokva voltak a szabadsághoz s szabadon választott hetmanok alatt éltek. Hősi mondáik, legendáik, dalaik és erkölcsük csupa poézis; nyelvük rendkívül lágy, kellemes, hangzatos és mintegy rá van teremve a dalra és költészetre. Gogolj műveiben e kis-oroszok élete van festve. »Meghalt lelkek« szatirikus korrajza, »Tarasz Bulyba« regénye és »Revizor« című vígjátéka még sokáig kedvenc olvasmányát fogja képezni minden művelt embernek.

Gogolj Miklósról beszélve önkénytelenül eszébe jut az orosz irodalmat ismerőnek a rendkívül népszerű népköltő, *Kolyczov* (1808-1842), egy voronezsi cserző varga fia. Kolyczov igen szomorú gyermekkorát élt, ifjú korában pedig boldogtalan szerelem emésztette a szívét: szerette a szolgáló-cselédjüket, de apja, a műveletlen, nyers varga és bőrkereskedő, a ki még írni-olvasni sem tudott, ellenezte fia szerelmét, azt akarván, hogy az valami gazdag kereskedő leányát vegye el, üldözte úgy fiát, mint a leányt s ez utoljára is elbujdosott. Kolyczov hol a pusztákon őrizte apja nyájait, hol a bőrkereskedésben segédkezett s e prózai elfoglaltság közt írta ama szép verseit, a melyek Burns Róbertre emlékeztetnek. Költeményeit az orosz népszellem lengi át; erős vonása a hazaszeretet s a nép iránti rokonszenv. Versei nagyon közel állnak a népdalokhoz, a melyeknek sajátságai közt nem ritkaság a rímtelen sorok.

Ha még felemlítjük a mély elméjű publicistát és esztétikust, Bjelinszkijt, a Puskin- és Gogolj-korszak legkiűtlőbb szellemeit elsoroltuk. Ő utánuk nem egyhamar támadt olyan író, kinek működésével új korszak kezdődését lehetne megjelölni, de közepes tehetségek is nagy számmal léptek fel, a kik az előbbiektől által kijelölt úton tovább haladtak. Közepes tehetséget mondván, nem kell e kifejezés alatt talán fűzfapoétákat és szószaporítókat érteni, s csak az imént felsorolt nagyságokhoz mérve értendő a közepes jelző, mert ezek is nagy befolyással voltak s részben vannak jelenleg is az orosz irodalom fejlesztésére.

A legközelebbi nagyobb irodalmi alakok közt *Turgenjevvel*, *Dosztojevszkijjé*, *Piszevskijjé*, *Goncsarovval*, majd *Tolsztoj* gróffal találkozunk, a drámaírási *Ostrovskijjé*, a versírásban pedig a többé-kevésbé tehetséges *Fet*, *Majkov* és *Polonszkij* után a *Nekraszov* Miklós eredeti, izmos tehetségével.

Nekraszov Miklós (1821-1878) fellépte korszakot jelez. Ő talán a par excellence orosz lyrikusok közt a legjelentékenyebb, de a világirodalomban is az elsők közé tartozó, jóllehet neve eddig csak a német és francia irodalomban ismertebb, a mennyiben a németek már összes költeményeit lefordították, a francziák pedig már beható tanulmányokat is írtak róla. Nekraszov Miklós épp úgy, mint Turgenjev és más jelek, az elnyomott nép szószólója s két nagy kötetre terjedő költeményeiben hol a szelíd humor, hol a maró szatíra, hol az igazi benső fájdalom elégiái szólalnak meg oly sajátságos közvetlenséggel, hogy hatásuk alól menekülni lehetetlen, s ez ellenállhatlan hatást még növeli az a gazdag, színes nyelvezet, mely idáig az egész orosz irodalomban páratlanul áll. Nekraszov szóba áll a szegény özvegyasszonnyal, a paraszt kocsisal, a közkatonával, az álszentelkedő főrangúakkal, a garázda hivatalnokkal, bemegy a fényes termekbe s ott szemébe kaczag a szibaritáknak, meglátogatja a kórházakat s ott sir a szenvedőkkel, korbácsot emel azokra, a kik a szenvedéseket előidézik; a hová a nyílt szót be nem eresztik, oda allegoriával szerez magának belépést. Nem kerüli el figyelmét az élet egyetlen egy momentumja sem. S bár úgy tetszik, mintha tendenciózus irányt követne, lehetetlen be nem ismerni még számos ellenségeinek sem, hogy minden legkisebb költeményében is tetőtől talpig költő. Épp úgy, mint Turgenjev az ő »Vadász-émlékirataival«, a

melyeknek tendenciózus volta, kivált az oroszok szemében, nyilvánvaló volt, de a melyek azért szinte duzzadoznak a költőiségtől. S valóban az orosz jobbágyság felszabadításának ügye senkinek sem köszönhet annyit, mint a nagy romantikusnak: Turgenjevnek, s a nagy lyrikusnak: Nekraszovnak. Érzi és tudja ezt Oroszországban mindenki s onnan van, hogy bármely szegény háznál is, ha csak egy könyv van is meg, az bizonyosan a Nekraszov Miklós költeményei, s innen volt az, hogy mikor meghalt s eltemették, sírját több napig elhantolatlanul hagyták, mert a gyászoló közönségből mindenki látni akarta még egyszer Nekraszov Miklós koporsóját. Sírján ez idő alatt mindennap szónoklatokat tartottak s midőn egy szónok a többi közt azt mondta, hogy Nekraszov éppen oly nagy, mint Puskin és Lermontov, egy hang közbe szólt, hogy »nagyobb!« s az óriási tömeg egy szívvel-lélekkel kiáltotta rá, hogy »nagyobb! nagyobb!«

Költőt tán még sohasem ért szebb és meghatóbb végtisztességtétel.

Nekraszov Miklós költeményei közt talán a legszebb, legmeghatóbb, legemberibb és legpoétikusabb a »Fagy« című nagyobb költemény, (a melyet én egészen lefordítottam s a melyből néhány darabkát ebben a gyűjteményben is közölök). A költeményben, a melynek eredeti címe a pontosan le nem fordítható »Maroz krasznyj nosz« (»A fagy, a veres orr«), valami csodálatos szép képe van adva az orosz parasztasszonynak, a kit ő majesztétikusnak, ügyesnek, dolgosnak, béketűrőnek és kötelességtudónak rajzol, s a kiről azt mondja:

»Nincs szíve, a ki tégedet,
Részvéttel meg nem könyezett.«

S a szegény özvegy parasztasszonynak oly egyszerűen, mégis nagy melegséggel és költőiséggel elmondott sorsa valóban képes a legfásultabb szívet is könyekre indítani. A fagy személyesítése, a téli erdei tájkép, a szegény Dárja (a költemény hősnője) szomorú sorsa, a mint fáért megy az erdőre, hogy árva kis gyerekeinek befűthesse a szobát, de fa-szedés közben megfagy az erdőn, - oly közvetlen, oly drámai, hogy olvasása közben lélegzetünket is visszafojtjuk.

Természetes, hogy Nekraszovnak töméntelen utánpótlója támadt, hogy egész iskola kerekedett nyomában, de a melynek hívei a mestert távolról sem érték utól.

Nekraszov Miklós apja orosz tiszt, anyja pedig lengyel főúri család leánya volt. Apja azt akarta, hogy ő is katona legyen s ilyen szándékkal küldte őt el Szt.-Pétervárra, a hol már helyet eszközölt ki neki egy katonai intézetben, de a fiatal Nekraszov egy volt iskolatársával találkoztán, a ki egyetemi hallgató volt, apja akarata ellenére szintén az egyetemre iratkozott be. Apja e miatt teljesen levette róla a kezét s Nekraszov oly szükségbe jutott, hogy éh-tífuszt kapott. Felgyógyulván, házi gazdájának, egy kiszolgált katonának és feleségének nem tudta a szálláspénzt megfizetni. Egy este elment egy barátja látogatására s mikor visszatért és lakásán bekopogtatott, az asszony az ablakon kidugta fejét és tudatta vele, hogy a lakást már kiadták másnak, ő pedig mehet a merre tetszik. A szegény Nekraszov egy kopejka nélkül, éjnek idején az utcán maradt. Úgy őgyelgett a nagy njevszkij-proszpekten végig s elérve egy hídhöz, ott egy köre leült. Éppen akkor tipegett arra egy öreg koldus, a ki sorsostársát sejtve benne, hozzá lépett s szóba eredt vele. Megtudván a fiatal ember esetét, ajánlotta neki, hogy menjen vele a koldusok tanyájára, ott legalább meghálhat. Nekraszov persze hogy elment s ott a derék vén koldus még egyéb jót is tett vele: folyamodványt íratott vele a csárhoz s ezért tizenöt kopejkát fizetett neki. Ezzel ment neki a világnak másnap Nekraszov...

Nem lehetetlen, sőt igen valószínű, hogy ez az egy éjszaka mély hatással volt a Nekraszov fogékony lelkére s hogy e hatás mindfogytig megmaradt nála, mert senki a nyomort, a szegénységet, a szegények szenvedéseit nem énekelte meg oly megkapóan és meghatóan, mint ő, a ki szinte mindig kereste ezt a tárgyat költeményeiben...

Sajátságos sors, hogy a ki élete kezdetén a koldusok pártfogására volt szorulva, élete végén, már beteg korában, egy előkelő arisztokrata vendége volt ennek krymi nyaralójában.

Nekraszov Miklós neve még nem jutott messzire hazája határain túl, de elkövetkezik az idő, mikor azt az egész világ ismerni fogja, éppen úgy, mint a Puskinét és Lermontovét s bizonyosan azt fogja mondani az egész világ is, a mit az a szónok mondott sírja felett, hogy: ő éppen oly nagy, mint Puskin és Lermontov.

Jeles művelője volt az orosz költészetnek gróf *Tolsztoj Elek*, (1817-1876), a ki különösen történeti balladáival, kisebb költői beszélyeivel, de lyrájával is előkelő helyet biztosított magának a Parnaszuson. Tolsztoj igazi orosz főúr, a ki szereti az udvari köröket, de szereti hazáját és nemzetét is, ennek történetét kedvteléssel olvasgatja s a mely momentum dalra kívánczozik, azt dalba is önti. Irt egy drámai trilogiát is »Kegyetlen Iván halála«, »Fjodor cár« és »Borisz cár« címek alatt. E tragédiákat mostanában is többször adják az orosz színpadokon.

Bővebb méltatást érdemelne egy szélesebb keretű ismertetésben: *Polezsajev P. Sándor* (1805-1838) a régebb és *Nadszon Jakovlevics Szemjon* (1862-1887) az újabb lyrikusok közül, már csak tragikus sorsuknál fogva is. Az első, a kinek költeményeit mély borongás, elégikus hang jellemzik, még egyetemi tanuló korában követte el azt a vigyázatlanságot, hogy egy szatirikus költeménye által magára vonta a felsőbb körök figyelmét. Ezért egyenesen Miklós cár elé idézték, a ki felolvastatta vele magának a »Száska« (Sándorka) című hosszabb szatírárt, aztán - miután a fiatal ember tehetséges voltát észrevette, de büntetés nélkül a vakmerő szatirikust még sem hagyhatta, - büntetésül besoroztatta őt egy kaukázusi ezredbe közlegénynek, de egyúttal ellátta őt azzal a vigasztaló biztosítással, hogy csak viselje jól magát, ő, a cár nem fog róla megfélemedezni, s ha valami baja volna, csak forduljon egyenesen ő hozzá panaszával. S ez volt a szegény Polezsajev fátuma. Természetes, hogy nem érezte jól magát a közlegényi uniformisban s rendkívül terhére volt a katonai szolgálat mindjárt az első napokban. Rövid idő múlva levelet írt a cárnak, panaszkodva sorsa ellen, - de válasz nem érkezett. Az időközben altisztté lett költő-katona erre egy végzetes lépésre szánta el magát: megszökött ezredétől, hogy személyesen jelenjék meg panaszával a cár előtt, - de - talán szerencsétlenségére - útközben mást gondolt s néhány nap múlva visszatért ezredéhez. Ez idézte elő szomorú sorsát. Mint katona-szökevényt megfosztották altiszti rangjától, börtönbe vetették - s besorozták örökös katonának. A csapás kimondhatatlanul lesújtotta s nem sokára ágyba is döntötte. Úgy halt meg egy katonai kórházban, éppen azon a napon, mikor hadnagyi kinevezését megkapta. Halálát tüdővész idézte elő. - Polezsajev összes költeményei kiváló helyet foglalnak el az orosz irodalomban s újabban tavaly jelentek meg rendkívül díszes kiadásban.

Nadszonnak élete nem volt ily viszontagságos, de azért épp oly tragikus. Fiatalkorában tüdővészbe esett s hamar meg is halt. Hogy milyen kedvencze volt különösen bölcselkedő irányú költeményeivel az olvasó közönségnek, azt két körülmény igen érdekesen illusztrálja; egyik az, hogy mikor délvidékre küldték az orvosok, rögtön összeadtak számára 12.000 rubelt, (a mi Reviczkynek tudvalevőleg 70 frtot adott az írói segély-egylet erre a célra s csak akkor állt elő a publikum a »pártolással«, mikor már meghalt: sír-emlékére adakozván), - második pedig az, hogy mikor meghalt, az orosz egyetemek némelyikében (így a moszkvaiban is) az orosz irodalom tanárai megkezdett felolvasásaikat félbenhagyták és Nadszonról tartottak előadásokat.

Érdemes ezeket elmondani azért, mert ezekben megtalálhatjuk annak az okát, hogy miért vett az orosz irodalom oly nagy lendületet. A hol közönség és kritika nem fukarkodik elismerésével, méltánylásával, ott virulhat az irodalom, ott bőven teremhetnek a Puskinok, Lermontovok, Nekraszovok, Gogoljok, Turgenjevek, Tolsztojok, Dosztojevszkijak, - a minthogy teremnek is s nekünk magyaroknak előbb százszor is meg kellene gondolnunk azt a »barbár« szót, a melyet oly bőkezűen dobálunk a »muszkák« fejéhez.

Hátra van még, hogy a költő-nőkről is megemlékezzünk. Ilyen eddigelé csak kettő vált ki: *Rosztopcsina Petrovna Jevdokija* grófnő (1811-1858) és legújabbán *Csjumina-Mihajlova Olga*. (A próza-írásban természetesen többen is vannak). Rosztopcsina grófnő lyrai versei annak idejében nagy népszerűségnek örvendettek, kivált a hölgyek körében, de újabb időkben, annyi jeles lyrai termék után meglehetősen feledésbe mentek. Sokkal jelentékenyebb a nemrég feltűnt *Csjumina-Mihajlova Olga*, a ki nem csak verseivel szerzett magának rövid 4-5 év alatt jó nevet, de versekben írt drámáival is. Költeményeit a legelőkelőbb havi folyóirat, a »Vjesznik Jevropy« közli, drámáit pedig a legelső pétervári és moszkvai színházakban szokták előadni. Csjumina-Mihajlova Olga bennünket közelebbről is érdekel, a mennyiben ő nagy szorgalommal ismerteti az orosz olvasóközönséggel a magyar költőket is. Magyarul nem tud ugyan, s kezdetben német és francia fordítások után dolgozott, de én vagy három évvel ezelőtt levélbelileg (s a múlt nyáron személyesen is) megismerkedvén vele, felajánlottam neki közvetítő szolgálatomat s most úgy fordítgatjuk oroszra a magyar költőket, hogy én prózában lefordítom a verseket, lekottázom neki a méreteket, megjelölöm a rímeket s ő azután versbe szedi azokat. Fordításai ilyenformán mintaszerűen sikerülnek s ezek útján az orosz olvasók már meglehetősen ismerik Aranyt és Petőfit.

Csjumina-Mihajlova Olgát a Petőfi-Társaság is megválasztotta külföldi tagjául.

Az orosz költészet rövid történetét ezzel körülbelül elmondtam. Sokat lehetne írni még e költészet eredetiségéről, sajátos hangjáról; érdemes volna kifejteni, hogy miért őrizte meg sajátos frissességét a mai napig is, hogy miért virágzik az orosz irodalom napjainkig is, úgy a sajátképeni költészetben, mint a prózaírásban? De mindezek elmondása igen hosszúra terjedő tanulmányra való anyag, - elég legyen e körülmények magyarázatául egy orosz ismerősöm mondását ideírni: »Nálunk nincs politika, azért van irodalom; mihelyt a politizálás nálunk is napirendre kerülne, mihelyt időszaki sajtónk politikai kérdések fejtegetésével bibelődnék, az irodalom mindjárt nagyot hanyatlanék, mert a hol a szónoki szó-puffogtatásra nagyon hallgatnak, ott a dalnak el kell némulnia«.

Szabó Endre.

OROSZ KÖLTŐK

PUSKIN SÁNDOR.

STANSZÁK.

Ha az utczákon mendegélek,
Vagy dőzsölök ifjak között,
Vagy hogyha egy templomba térek:
Egy gondolat, melyet szövök.

Gondolgom: az évek tűnnek
S bármennyin is vagyunk együtt,
Mind elmegyünk és egyikünknek
Órája már közelben üt.

Erdő tölgyéhez így beszélek:
Te fák nagyapja, bár idébb
Vagyok: korom csak úgy túléled,
Mint túlélted apáimét.

És így szólok a kis fiúhoz,
Kit térdemen dédelgetek:
Én hervadok, te majd virágozz,
Át kell adnom helyem neked.

Minden napon és minden évben
Átélem ez eszméket én
S találgatom: hol kell megérnem
Halálom? mikor jön felém?

Hol érem egykor meg halálom?
Csatán? habok ölébe' lenn?
Vagy nyugalmam sírban találok,
Kiadván lelkem csöndesen?

S bár mindegy a kihült tetemnek
Akárhol senyved, porladoz,
Szeretném, ha közel temetnek
Szülőföldem határhoz.

Nem bánom oszt': az ifjú élet
Hadd zsibogjon sírom felett,
Hadd ragyogja a szép természet
Közönynyel túl emlékemet.

GRÚZIA HALMAIN.

Grúzia halmain éji homály terül
Az Aragva² zúgva hömpölyg lefele;
Bús is vagyok, nem is, - bumba fény is derül,
Mert az én bánatom véled van tele:
Véled, csak tevéled! Csöndes magányomban
Nem zavar, nem kínozt engem semmi sem,
S szívem újra szeret, újra lánggra lobban,
Oh mert nem szeretni nem tud a szívem.

AZ ÉLET SZEKERE.

Bár sok teher van néha rajta,
Könnyű az élet szekere,
S a vén kocsis, az ősz Idő nagy
Ügyességgel bánik vele.
Felülünk a szekérre reggel
Nagy vígan és ujjongva, haj!
És rákiáltunk a kocsisra:
Előre no! hamar, hamar!
De délfelé kedvünk lohad már,
Mert összerázta völgy, halom
A csontjaink' - és azt kiáltjuk:
Lassan kocsis, ne hajts nagyon!
S tovább döcög, míg megszokatja
Estig a rázást is velünk -
S mi szundikálva hajtatunk, míg
Végre éjji szállást lelünk.

AZ ANGYAL.

Egy angyal a menny ablakából
Kidugta fényes, szép fejét,
S kikelve a pokolból - arra
Az ördög akkor szállt el épp.
A tagadás, a sötét kétség
Szelleme jól megnézte őt,
S ellágyulás, szelíd melegség
Rajta először vett erőt.
»Köszöntelek, - így szólt - hiába
Nem ragyogott fényed felém,
Látom, hogy eddig a világon
Még nem mindent gyűlöltem én.«

² Folyó neve.

KIVÁNSÁGAIM ÉN TÚLÉLTEM...

Kivánságaim én túléltem
És megúntam ábrándaim,
Lelkemben csak az egyedüllét
Fájdalmai maradtak im!

Az életnek zúgó viharja
Eltépte az én koszorúm,
Elhagyottan, egyedül élek
S várom halálom szomorún.

Olyan vagyok, mint késő ősszel
Az ágon ott maradt levél:
A közeledő téli szélnek
Jövésitől reszketve fél.

ELÉGIA.

Elfeledtem én már régen múltakat,
A viharos napjait boldog ifjú koromnak,
Ne kérdezz felőlük, csak hadd nyugodjak,
Ne kérdezd: szívemben minő érzelmek forrtak?

Szerettem? - ne kérdjed,

Sem azt, éreztem-e lemondó bánatot?
Te oly ártatlan vagy, minek ezt megértned?
Csak élvezd gondtalan a mát és holnapot,
A te jó szíved csak szerelmet óhajthat,

Csak csókokat ajkad...

A te lelked tiszta, nem tudja: mi a bánat?
És fényes mint a nap lelkiisméreted,
A szenvedély sötét történetét ne várjad

Tőlem, - kár az neked.

A te nyugodt lelked megzavarnák azok,
Sírnál te azokon és megrendülne lényed,
És félve fogadná hívó lelked a szót,
Melyet előbb olyan gyanútlan vett s megértett.
Nem, nem, én édesem! Félttem szerelmemet,
Félek, hogy élvei azonnal elriadnak,
Ne várj most éntőlem őszinteségeket - -
Ma szeretek, boldog hát mára hadd maradjak!

AGLÁJÁHOZ.

S hát ön valóba' hitt, akár egy
Hétéves szendeség nekem?
Melyik regényben olvasá ön,
Hogy halálos a szerelem?

Nézzük: kegyed már harminczéves,
- Vagy nem sokkal több, azt hiszem, -
Én húsz multam, de tapasztaltam
Az életet már széltiben;
Forogtam benne össze-vissza,
S eskü és köny nem hat reám,
És azt hiszem: a szív csatáit
Már kegyed is megúnta tán.
Vérünk lecsillapúlhatott már
És vágyunk nem oly szertelen:
Minek nekünk tanulni újra,
Hogy mi hát az a szerelem?
Azt is tudjuk, hogy az »örökké«
Két hét és nem tér vissza többé.

Rabja voltam önnek, de férje
Féltése terhemül esett,
Én adtam a fülig szerelmemet,
Kegyed meg a szemérmeset;
Megesküvénk, de esküvésünk
El is feledtük hamarost,
Ön egy huszárt talált magának,
Én egy Ninát, de takarost,
S meg volt a válás. S mindez eddig
Ment rendbe, szépen, baj ne'kül,
Egymás felől megélheténk így
Nyugodtan, észrevétlenül.
De hát kegyed nem nyughatott, s ma
Tragikusan felújította
Mi rég feledve már: a múltat
És védi mindenek felett
A régi hű lovag-világot
S a bús érzékenységeket.
Nem való az nekünk, a lángot
Hagyjuk vén napjainkra hát,
S akkor -: kegyed a leányának,
Én meg öcsémnek - adjuk át.
Az tetszetős lesz még azoknak,
Nekik a köny fog illeni,
De a hűségen és szerelmen
Már ne vessünk élczelve mi!...

MEGLÁTOGATTAM...

...Meglátogattam újra
A kis zugocskát, a hol észrevétlen
Két évet tölték életemből el.
Annak tiz éve már... s azóta mennyi
Meváltozott körültem a világban,

S megváltozám én is, búsan megadva
Sorsomnak önmagam. De itt megint
Körül vesz engem minden, a mi múlt
S úgy tetszik: csak tegnap járkáltam e
Bokrok között.

Im itt a házikó,
A hol szegény dajkámmal laktam én.
Ő már nem él... és a tornác felől
Nem hallom már nehéz lépéseit,
Sem reggelenként zsörtölő szavát.
És itt a fás halom, melyen sokat
Elüldögéltem mozdulatlanul,
A tóra nézve - s addig más habok,
Más partvidék felől gondolkozám.
Az messze, messze - szélesen terül el
És ismeretlen, kék hullámain
Jár a halász csónakja, vonva a
Hálót. A part mentében a faluk
Sűrűn egymás mellett tarkállanak,
Mögöttük látható egy szélmalom,
A mint lassan kereng...

A birtokunk
Szélén, hol a hegynek kerül az út,
Áll három eső-verte vén fenyőfa,
Egy távolabb, kettő egész közel
Egymáshoz. Itt ha lóháton menék,
Ingó fejökkel üdvözöltek őket.
Elmentem most is arra, láttam őket,
Úgy állanak ők ottan mostan is,
Leveleik is éppen úgy zizegnek,
De megkopott tövük környékiben,
Hol eddig pusztaság volt, semmi más,
Mostan már ifjú hajtás látható,
S ez ifjú bokrok, mint a vén fenyők
Gyerekei húzzák meg ott maguk.
Amaz meg, a távol s magában álló
Fenyő olyan, miként egy agglegény:
Körülte minden puszta, mint vala.
Ifjú család, köszöntlek tégedet
Én nem fogom már látni nagykorod,
Nem látom már, mikor te túlnövöd
Az én iromba, három ismerősöm
S eltakarod az ő öreg fejük
Az erre elmenők elől. Zugástok
Hadd hallja majd utódom, hogyha itt
Hazatérőben lóháton megy el,
Jövén kedélyes társaságbul, a
Szép méla éjszakában és eszébe
Jutok neki.

Eleddig én jövők
Árnyékokba, mihajlovszki berkek.
Mikor engem először láttatok,
Még gondtalan, vidám ifjú valék
S tapasztalatlan; szomjasan csak akkor
Hajtottam a nagy életnek neki...
És multak évek s íme most kifáradt,
Bús vándorul fogadtok engemet.
Vén nem vagyok még most sem, ám az élet
Legyőze nagy s egyenlőtlen tusában.
Búbánatomban gyakran gondolok
Ifjú koromra, mely haszon ne'kül
Vesztett el végkép, visszahozhatatlan.

LERMONTOV MIHÁLY.

VÉGRENDELET.

Négy szem között hadd beszéljek
Véled, jó barátom,
Mert azt mondják, hogy nem élek
Soká a világon.

Ha haza mégy... ej, de hiszen
Sok szót mire szőjtek!
Énvelem ott alig hiszem,
Hogy sokan törődnek.

Ha valaki mégis kérdez -
Nos, tegyük fel: hátha? -
Mondd: a mellem holtra véres,
Egy golyó találta.
Mondd: szívesen áldozám fel
Életem a csárnak,
Hogy doktorunk buta ember
S tisztelem hazámat.

Szüleimet már aligha
Életükben éred,
Hanem hiszen jobb is, mintha
Ezt tudnák, szegények.
De ha élnek, mondd: írásra
Nagy a restség bennem,
Hogy ezredünk jár csatákra
S ne várjanak engem.

Szomszédunkban van egy lányka,
- Most is látom innét -
Az nem kérdez engem, ám ha
Nem is, azért mindegy,
Neki mindent mondj el, aztán
Öntse híg szívét ki,
Sirjon egyet... úgy se használ,
Se nem árt a' néki.

IFJÚ ÁBRÁNDÓZÓ...

Ifjú ábrándozó, ne higgy magadnak
S mint a ragályt, kerüld az ihletet,
Lelked beteg s az ihlet álma annak,
Hagymázás álmak eszméid felett.
Hiába benne égi jelt keresned,
Véred buzog, vagy túlerőd feszül,
Jobb, hogy ha békét hagysz végképen ennek
S az élettel törődöl egyedül.

S ha tán vagy egy szerencsés pillanatban
Rég alvó lelked megnyilatkozik
S eddig nem hallott hangok zengnek abban,
S mindez egy dalba átkiváncsozik:
Ne hajts reájok, fordulj el legottan,
Vesd rájok a feledés szőnyegét,
Csengő szavakban és kimért sorokban,
Nem lesz a' más, mint a mi volt előbb.

Ha szomorúság ostromolja lelked,
Vagy megkap egy viharzó szenvedély,
Nem jó az emberek közé kimenned,
Inkább magadban, elrejtőzve élj.
Izzó sebét szívednek lopva rejtsd el,
Mások azon minek bámuljanak?
Másképp meg kell alkudni önsziveddel
S megalázní ez által önmagad.

Mit tartozik ránc: szenvedsz-e te vagy sem?
Minek nekünk tudni izgalmaid?
Csalódtál-e botor reménykedésben,
Vagy bizalmas gonosz csávába vitt?
Nézd: melletted közönynyel mén a nép el,
Szokott útján viszik szokott bajok,
Ő nem törődik búval, szenvedéssel
S részvéte éretted fel nem sajog.

Pedig alig van köztük egy is, a kit
Nem kínoztak sötét, nehéz napok,
Szántván redőket arczaikra addig,
Mig más nyakig jóban dúskálgatott;
Nevetséges ezeknek a te könyved,
S panaszaid őket le nem kötik,
Olybá vesznek, mint a színészt, ki könnyed
Papír-karddal vág, csapkod, hűsködik...

UNALMAS ÉLET.

Únom magam, búsúlok s nincs kinek
Oda nyújtani a kezem,
Örökké vágyni s hasztalan: minek?
Szeretni? kit? néhány órára csak:
Nem érdemes - s örökké: nem lehet.
Szemléljem önmagam? hisz nem maradt
Sem öröm, sem bánat szívembe' meg.

A szenvedélyek? hisz' előbb-utóbb
Meggzűnteti őket a józan ész,
S hogy az élet csak pusztá tréfa volt:
Belátod, csak figyelve szerte nézz.

MEGBOCSÁTÁS.

Ha majd az égő szenvedélyek
És emlékü elmúltanak,
És rólad többé nem beszélnek
És híred is el-elmarad.

És alszik majd a sírba' szíved,
Melyben hő vér forrott elebb,
Melyet oly esztelen hevített
A szerelem és gyűlölet;

Ha majd a nagy, végső ítélet
Előtt meghajtod a fejed,
És szégyenül tudják be néked
Határtalan szerelmedet:

Azt, a ki ifjú éveidnek
Elkeseríté legjavát:
Védemedül oh ne idézd meg
S ajkadról őt ne érje vád.

De - mely lehurrog - a tömegnek
Mondd: »Van még más birói szék,
Az én szívem sokat megenged,
Oh, mert én sokat szenvedék.«

MEGALKUVÁS.

Felőlünk bár sokat beszélnek
Írigy, szószátyár emberek
S bár téged az előítélet
Nem tisztelettel emleget,

Azért én a bálvány előtt nem
Hajtok soha térdet, fejet,
És mint belőled, úgy belőlem
Szemforgató már nem lehet.

Miként te: én is vígan élek,
Keresve zajt, vígalmakat,
Bölcsét s bolondot én megértek
És szívemnek minden szabad.

A szerencsét mi nem kerestük,
Viseljük a rosszat s a jót,
Egymást nem csaljuk meg mi együtt
S másnak sem vagyunk csálhatók.

Véletlen, hogy egymásra leltünk,
S el is válunk majd, édesem,
Örömtelen volt a szerelmünk,
Válásunk bú nélkül legyen...

NE SIRJ...

Ne sirj, ne sirj, szép gyermekem,
Ilyen bút ő nem érdemel meg,
Ő csak tréfált - hidd el nekem -
S unalmában játszott szerelmet.
És aztán nincsen-e elég
Csinos legény itt Grúziában,
Kinek szemébe' több tűz ég
S bajuszán is több nyalkaság van?

Őt távol országból dobá
Véletlenül közénk a sorsa,
Ő mén a hír után, hová
A had szeszélye őt sodorja;
Ő arannyal kedveskedett
Neked - s e' volt őtőle minden,
Becsülte kedvességedet,
De égő, fájó könyeid nem...

ÁLOM.

Dagesztán völgyiben, a déli hóben
Feküdtem sebben és mozdulatlan,
Mély sebem vala még vérezőben,
Pirosra festve a földet alattam.

A völgy fővényén feküdtem egyedül,
Sziklák falai meredtek körültem,
Sárga csúcsaikat nap égeté felül,
S én mély, halálos álomba merültem.

És jára álmom víg estebéden,
A melyet otthon, hazámban ültek,
S beszéltek ottan felőlem éppen
Felvirágozott, koszorús hölgyek.

Csak egy volt, a ki egy szót se szóla,
Ki félre ült, nem mozdulva onnat,
Mint hogyha volna bús álmodója,
Az isten tudja mily bánatoknak!

Álmodta ő ép Dagesztán völgyét...
Elhagyva fekszik ott egy halott,
Mellén sötét seb, mely gőzölög még,
Ontva már hűlő vér-patakot...

TAMÁRA.

A dárjái mély hegyszorosban,
Hol zúgva foly a vad Terek,
Állott hajdan egy sötét, ócska
Vár egy sötét kőszál felett.

A sötét várban meg Tamára
Híres király-asszony lakott,
Oly gyönyörű, akár egy angyal
S vérszopó, mint a démonok.

Éjjenkint a vár ablakában
Világosság volt látható,
Meglátta azt s pihenni vágyott
Oda a fáradt utazó.

S ha meghallá Tamára hangját,
A szíve meggyuladt azon,
Abban a hangban oly varázs volt,
Oly ígézet, oly hatalom.

S a láthatlan varázst követte
Kereskedő, pásztor s lovag,
S a ki betért, annak azonnal
Ajtót nyitott a szolga-had.

Fogadta vendégét Tamára
Dús ruhában, lágy pamlagon,
Előtte két arany kupában
Bor csillogott az asztalon.

És lángoló szavak fakadtak,
És ajak ajakhoz tapadt,
És szenvedélyes zaj viharzott
Olyankor egész éj alatt.

Mint hogy ha száz s száz ifjú párnak
Mennyegzője lett volna ott,
Vagy torna-játékban gerelyjük
Dobálták volna lovagok.

Hanem mihelyt kigyúla reggel
A hegy felől a virradat,
A felnyuló oromnak vára
Megint sötét, komor maradt.

Csak a dárjái mély szorosban
Mormolt zuhogva a Terek,
Melynek terjengő, mély ölében
Hullám hullám után eredt.

E hullámok megkönyezetlen
Holttestet vittek rendszerint...
Az ablakból fehér alak szólt;
»Isten veled!« s csend lett megint.

A búcsúzás olyan szíves volt,
Oly gyöngéden csendült a hang,
Mint hogy ha ígért volna újabb
Találkát annak ott alatt...

A FOGOLY.

Nyissátok ki tömlőczömet
Hadd süssön a nap reám,
Hadd látom meg kedvesemet
És fekete paripám.
Ha kijutok a szabadba:
Kedvesemnek csókot adva
Hű lovamra felkapok
S a pusztán elvágatok.

Hej, magas a tömlőcz-ablak
S vas van ajtaján körül,
Kedvesem meg messze lankad,
Teremében³ otthon ül.
S jó paripám - óh beh féltem! -
Gazdátlanul jár a réten,
Száguldoz kantár ne'kül...
A sörénye zúg, repül...

Vagyok elhagyatva, árva,
Pusztá fal fog mindenütt,
A mécs pislogó világa
Árnyat vet csak, nem derűt.
A rideg mély némaságban
Csak egy lomha változás van:
Ajtómnál neszt hallhatok:
Az őr jár-kei szótlan ott...

ELVÁLTUNK.

Elváltunk, de arczképedet
Itt hordozom szívem felett,
Szebb időknék emléke ez -
S nekem sok jó órát szerez.

S bár új szerelmi tűz hevít,
Képed tovább is őrzöm itt...
A bálvány csak bálvány marad,
Bár tőle elforduljanak...

³ Terem - a régi oroszoknál a nők tartózkodó helye, szobája; innen ered a magyar *terem*.

A SZENT TEMPLOMNAK AJTAJÁBAN...

A szent templomnak ajtajában
Szegény koldus kéregetett.
Oh, annyi sok baj érte őt már
S most oly erőtelen, beteg.

Csak egy darab kenyérre vágyott
És ott azért rimázkodott.
És valaki betett kinyújtott
Kezébe egy kődarabot.

- Könyezve, esdekelve én is
Éppúgy kértem szerelmedet,
És éppen úgy csaltad te is meg
Bizakodó érzésemet...

OROSZ DAL.

I.

Én más világról képzelődtem
És gondolék más lényeket,
És ez mind egybe forrt előttem,
Csak nem adtam nekik nevet.
S jött egy vihar és elsöpörte
Képzelt világom mindörökre...

II.

A mulatók közt úgy ül éppen
Az egyszerű nép-énekes,
Balalajkát⁴ tart, ver kezében,
Ő is szabad s bért ő se les...

III.

Most mélyen a húrokba nyúlva
Üdvözli szép lány-kedvesét,
De elpattan belé a húrja...
S a dalt, - bár tovább zöngé még, -
Nincs, ki végig dalolni tudja...

⁴ Tambura-forma húros hangszer.

GRÓF TOLSZTOJ K. ELEK.

A FARKASOK.

- Népies ballada. -

Mikor este a falun
Elhallgat a nóta,
És fehér köd száll le a
Faluvégi tóra,
Az erdőből farkasok
Kullognak ki... Hát azok
Mit akarnak? Préda után mennek.

Hét farkas jön - s legelől a
Nyolczadik, - az ordas,
Furcsán kullog azután
Legvégül egy borzas,
Ez hát a kilenczedik,
Sántikálva jár pedig
Ez az egy és bandukolva czammog.

Semmitől sem félnek ők,
Akármerre járnak,
Láttukra elnémul a
Szája a kutyáknak,
A parasztok hamarost
Imádságba fognak, - oszt'
Szorgalmasan hányják a keresztet.

A farkasok legelőbb
A templomhoz mennek,
Aztán a pap udvarán
Járnak, tekeregnek,
Majd a csapszék ablakán
Befülelnek: hogyha tán
Szidalmakat hallhatnának onnan.

Foguk éles mint a tű,
Lángja van szemöknek - -
Harminczhárom kartácsot
Bak-sertével töltö meg
S lőjj közékük - s elesik
Rá az első, majd pedig
Ő utána nyomba' valamennyi.

S mikor a nép reggeli
Kakas-szóra ébred,
Éppen kilencz vén asszony
Fekszik ottan, nézzed:
Az ordas van legelőn,
S a társa is ott terül
Utolsónak... Oh Urunk, ne hagyj el!...

A TESTHALOM.

A pusztán, hol heves nap éget,
Egy testhalom áll egyedül,
Egy régidőben élt vitéznek
Szolgál az ott nyugvó helyül.

Három napig küzdött a' helyt még
Hős serge - gyász-torul - tovább...
S a táltosok mellé temették
Minden nejét s kedves lovát.

Hogy aztán az elhunyt vitéznek
Sírján a zaj elhallgatott,
A hegedősök eljövének
S arany guszlán dalt mondtak ott:

»Te hős, a te nagy tetteiddel
Büszkélkedik nagy nemzedet,
Századok múlva sem vesz itt el
A te vitéz, dicső neved.

S ha tán sírod majd ellapúlna
S egyenlő lenne, mint e tér,
Emléked el még úgy se múlna,
Mert a te híred éigig ér.«

És jöttek évek, múltak évek,
Elfolytanak a századok,
Meváltoztak a nemzedékek
A föld is új képet kapott.

S a testhalom, a mely a hősnek
Szolgál örök nyugvó helyül,
Nem mállott el, tán még erősebb,
Áll büszkén, érintetlenül.

Hanem neve a régi hősnek
Napjainkig el nem jutott...
Ki volt ő? és mi volt a hőstett?
Nem tudja a késő utód.

Kinek vérét ontotta kardja?
Mely várakat pusztíta el?
Hogy halt meg? a sír, mely takarja,
E kérdésekre nem felel.

A sír s a puszta nem felelnek,
Feledve bennök rég a hős,
S a halomnál nem énekelget
Arany guszlán a hegedős.

Nagy néha-néha arra téved
Egy-egy vadkecske s fut tovább
Vagy egy-egy tücsök-czirpelésnek
Hallhatni mélázó zaját...

Véletlenül, délszakra tartva,
Jön egy vándor daru-sereg,
A testhalomra száll suhanva
És pihenőt tart a felett.

Majd, hogyha nő az est árnyéka,
Egy-egy nyúl is közelbe jön,
Majd egy lovas ugratja néha
Kényes lovát a dombtetőn;

De könyet legfeljebb a felhő
Sir rá, leontva záporát,
És látogatni csak a szél jő
A hősnek elfeledt porát.

AZ IGAZSÁG.

Nagy vagy te, jó Anyánk: Igazság,
Nagy vagy te és hatalmad is nagy,
Mint óriás hegy égig érsz fel,
És széles vagy, miként a tenger,
Szép vagy, miként a népes város,
Beláthatatlan, mint az erdő;
Száz nap se volna rá elég, hogy
Körül lehessen járni téged,
S leejti sapkáját, ki rád néz.

Hét jó testvér elindul egyszer
- Mindannyian derék legények -
Elindulának megtekintni:
A jó Igazság hogy milyen hát?
Mert róla már sokat beszéltek,
Mert írtak sok mindent felőle,
S hazudtak róla szinte annyit.
A hét fivér elvágatott hát
- Mind a heten derék legények -
És hét felől indultak el, hogy
Úgy nézzék meg: mi az Igazság?

S megnézték a derék legények
Az Igazságot és fejük meg-
Csóválták, aztán visszatértek
S mindegyik másképen beszélt:
Egyik nagy hegynek látta őtet,
A másik városnak, megint más
Tengernek, égnek, rengetegnek.
S a testvérek összevesztek
Összekaptak, kardra mentek,
S egymást öldöklék halálig,
Szidva egymást, mint a bokrot

És egymást csalónak híva.
Végre mind elestek egyig,
Mind a hét derék legények.
Ámde haldokolva is mind
Meghagyá fiának azt, hogy
Küzdjenek tovább is a nagy
S szent igazság érdekében.
És ölé egyik fiú a
Másikat, sőt mostanáig,
Késő nemzedék között is
Foly tovább a nagy viszály a
Szent igazság érdekében.

- Ez a mese nem szemrehányás,
Csak épp tanulság kedvéért van
Okos, derék, jó embereknek.

HALLOD-E URUNK...

- Népies ballada. -

Hallod-e te, Urunk, bátyuska,
Alekszejics Pjotr fejdelem,
Mit méltóztatol itt te főzni?

- Kását, matuska, kásácskát,
Kását, asszonyom, kásácskát.

Hallod-e, mi Urunk, bátyuska,
Alekszejics Pjotr fejdelem,
Hol mé'ztattál darát te venni?

- Tengeren túlról, matuska,
Tengeren túlról, asszonyom.

Hallod-e, mi Urunk, bátyuska,
Alekszejics Pjotr fejdelem,
Hát talán nincs darád magadnak?

- Szemetes, matuska, szemetes,
Szemetes, asszonyom, szemetes.

Hallod-e, mi Urunk, bátyuska,
Alekszejics Pjotr fejdelem,
Mivel méltóztatol kavarni?

- Pálczámmal, matuska, pálczámmal,
Pálczámmal, asszonyom, pálczámmal.

Hallod-e, mi Urunk, bátyuska,
Alekszejics Pjotr fejdelem,
Hisz' kozmás lesz akkor a kásád.

- Kozmás ám, matuska, kozmás ám,
Oh de milyen kozmás, asszonyom.

Hallod-e, mi Urunk, bátyuska,
Alekszejics Pjotr fejdelem,
Hiszen nagyon sós lesz a kásád.
- Sós bizony, matuska, sós bizony,
Sós bizony, asszonyom, sós bizony.

Hallod-e, mi Urunk, bátyuska,
Alekszejics Pjotr fejdelem,
Ki eszi meg akkor a kásád?
- Majd csak a gyerekek, matuska,
Bizony a gyerekek, asszonyom.

A RABOK.

A pusztán a nap épp hanyatlik,
Megaranyozva a gyopárt,
Csireg-csörög a rabok láncza,
Söpörve az útnak porát.

Hajuk rövidre van lenyírva,
S nehézkesen haladnak ők,
Van homlokuk ránczokba húzva,
S ki tudja: mit érez szívök?

Hosszú árnyék halad nyomukban,
S húz két fakó egy taligát,
Lomhán lépegetnek utánok
A felvigyázó katonák.

»Gyújtsunk egy nótára, barátim!
Jobb lesz! Feledjük így bajunk!
Úgyis hiában itt akármí,
Meg nem mentjük mi már magunk.«

És arra mind dalolni kezdnek,
S attól bajuk még szinte nő,
Dallván a Volga végtelenje
S az elmúlt szép napok felől.

A szabad puszta, vad szabadság
Felől dalnak oszt' tovább -
És alkonyul... és söpri, söpri
A békó-láncz az út porát...

A VAK GAKON.

»Vállam erős, jól megállok
És erő van még kezemben,
De szememre már nem látok, -
Csatába hejh! ki visz engem?

Hallom: zúg a had viharja;
Jertek s lovam vezessétek

Arra, arra,
Hol riong a harczi ének«.

S két apród ott közre fogja
A vak Gakont s viszi arra,
Hol dühöngve, háborogva
Dúl a csaták bőszi viharja.
S a vak hős üt, vág és rombol
Jobbra, balra, mitse látva,

A sorokból
Halmokat vág szörnyű bárdja.

Forr a csata egyre jobban,
S elvágják az oroszoktól
A vak Gakont... ám legottan
Jarosláv, a vezér így szól:
»Ne hagyjuk az emberünket,
Ni a csapás rája hogy dúl!

Jer, mentsük meg
A vak Gakont kezeikből.«

S neki újra az ellenek!
De im - Gakon nekik fordul - -
A fele se tréfa ennek - -
»Megállj öreg, ne bolondulj!
Mink vagyunk itt, jó barátok,
Mi nélkülünk még baj ér itt
S kész halálod, -
Mit aprítod a tiéd?«

Haj de annak nagy haragja;
Se hall, se lát, - s két kezével
Fogva bárdját, jobbra, balra
Csak tör és vág, aprít s csépel.
Nagy sokára hagyja abba'
A kimerült vén oroszlán,
S simogatja
Lassan a szakállát osztán.

A druzsina fellélegzik:
Győzött, bárha sok halott van...
Halva annyi vitéz fekszik...
És Jarosláv néma, szótlan...
El is indul ő azonnal
És levéve a sisakját,
Vak Gakonnal
Lassan mén a harczmezőn át - -

A »KRYMI KÉPEKBŐL«.

I.

Jut-e eszedbe? este volt, a
Fülmile szólt, tenger zugott,
Fehér ákác-virág rezege
Borítá be a kalapod...
Vad venyigék, sziklás utak közt
Lovunk egymás mellett haladt,
Kezeink ott egymáshoz értek,
De ajakunk szótlan maradt.
Te lehajoltál a nyeregből
S letéptél egy vadrózsa-szált,
S a rózsával fölékesítéd
Lovadnak büszke szép nyakát.
Ruhád szeszélyesen czibálta
A galy, te azt fel sem vevéd,
Te csak nevettél s azután is
Tépted a rózsát, mint előbb.
Jut-e eszedbe még a csermely?
Az ujjongó völgy és halom?
- Rá se gondoltunk még mi akkor
Hogy szívünk' érje fájdalom...

II.

Milyen szépek vagytok is ti,
Délvidéki éjjelek,
Tenger kékje, borostyánok,
Rózsák, sziklák, ligetek!
Jól is élnék itt, de sérti
Kedvem egynémely dolog:
A százlábú, skorpió - s a
Tarka, furcsa angolok.

NEKRASZOV A. MIKLÓS.

A KOPORSÓ.

Vén katona búsan halad,
Kis koporsó hóna alatt...
Benn' kis fia... Oh, hogy szánja
Bús könye hogy hull utána!

- De bezzeg, míg élt a gyermek,
Ugy-e: másképp becézgetted?
»Rossz porontya! hitvány férge!
Jaj minek is születted te!...«

A HÁBORÚKRÓL...

A háborúkról hogyha hírt veszek,
S emlegetik nagy áldozatait,
Sem barátok, sem özvegy hitvesek,
Sem hősök sorsa engem nem busít.

Elfeledi gyászát a feleség,
Hű barát is letörli könyeit,
Csak egy van, oh, csak egy, a ki setét
Gyászt visel a késő sír széleig.

A tettetés, hiú hivalkodás
S hétköznapi lelketlenség között,
Meglesem én a szent könnyhullatást,
Melylyel a szív igaz bút öntözött.

Szegény anyák sirják e könyeket,
Gyászolva a csatán elveszteket;
Fiát feledni egy se tudja, mint
A szomorú fűzfának nem lehet
Felemelni lehajló ágait...

ÚTON.

Unom magam. Beszélj valamit
Jamscsik⁵ barátom énekem,
Gyűjts egy nótára, hadd mulassak
Vagy egy katona-éneken;
Vagy mondj mesét, tán megnevettetsz,
- Borravalód majd megkapod, -

⁵ Posta-kocsis.

Vagy beszélj arról: miket láttál?
- »Uram, magam is bús vagyok.
Megbúsított a feleségem...
Bevitték őt, mint kis leányt
Az urasághoz s ott nevelték
A kisasszonynyal egyaránt,
Irni, olvasni és himezni,
Verni a zörgő tamtamot,
Egy szóval minden úri tempót
Megtanult ő ifjonta ott.
Nem úgy öltözött, mint minálunk
Szokás: száráfánt nem viselt,
Hanem selyembe' járt s evett jó
Mézet, kását,⁶ a mennyi kell.
Akár egy született kisasszony,
Oly csinos volt, oly szép, remek,
(Nem ám mint a paraszt leányok!)
Úgy, hogy már egy úr kérte meg,
(A kocsis, Iványcs Toropka,
Azt mondta, hogy tanár); na, jó!
Ám elmaradt a lakzi, mert hát
Úrnak paraszt mégsem való.

Férjhez vették s Pityerbe⁷ vitték
Az uraság kisasszonyát,
Az úr pedig a lakzin tul is
A birtokon maradt tovább,
De beteg lett s pünkösdi éjjel
Isten magához vette őt;
Szegény Grusá⁸ árvább maradt, mint
A milyen árva volt előbb.
Egy hónap múlva jött a vő és
Átszámolta a lelkeket,
S betekintett Grusához aztán,
Miután még dézsmát szedett.
Megsértette talán a leány őt?
Vagy nem járt tán a kedviben?
Elég az: Grusát visszaküldték
A falujába iziben.
S hej, ott az élet oly nehéz lett
Hó-arczának, finom kezének!

⁶ A kása kedvencz eledele az orosz köznépnek.

⁷ Pityer = népiesen Szent-Pétervár.

⁸ Leány-név.

Bajomra én meg éppen akkor
Tizenkilenczéves valék,
S elvették velem Grusát;⁹ hajh!
Mennyi sok baj jött arra még!
Ő szótalán... kaszálni nem tud,
Sem járni a tehén körül...
Nem volt rest, csak kirítt a munka
Kezéből véghetetlenül,
Ha úr-dolgára ment szegényke,
Vagy hogy ha hordott fát, vizet,
Szinte megesett rajta szívem,
De hát a jobbágy így fizet...
Nem tetszik semmi... most a kandúr
Karmolta meg lábát, mijét,
Majd megintlen a szaráfánban
Nem tud mozogni semmikép;
Ha a szomszéd jön, ő kisurran,
És titokban epekedik...
Elrontotta az úri élet,
Beh jó asszony lett vón' pedig!

Valami portrét bámul egyre
S olvas valami könyveket;
Még elrontja a gyermekünk is:
Aggódtam gyakran e felett;
Tanítja írni, mossa, nyírja,
Mint egy úrfi: fésülgeti,
Megverni nem veri, de sőt még
Verni nekem sem engedi.
- De nem tartott soká. Az asszony
Halvány... sovány... szédelgve mén...
Alig eszik egy-egy kanálnyi - -
És egyszer csak meghalt szegény.
Mi baja volt? én nem gyötörtem,
Sem ok nélkül nem szidtam őt,
De még inkább meg is becsültem
A szegény, gyöngé szenvedőt...
Verni sem vertem őt - kivéve
Ha részeg voltam néha-nap - -«
- Elég jамсsик, elég; egészen
Jól elhajtád unalmamat - -

⁹ A jobbágyság idejében az úr parancsolt ebben is.

OTTHON.

Hazám földje! Látnom oly jól esik
Áldott termésedet,
Oly szép, hogy dús vetés takarja
A szántóföldeket.

Csak egy a baj: hogy szájam ízét
Mindig elvesztem itt,
Hogy a rabok által tenyésztett
Kenyér nem jól esik.

A »FAGY« CZIMŰ NAGYOBB KÖLTEMÉNYBŐL.

I.

Egy faluban kis házikó áll
Fehér lepelbe' hó alatt.
A házikóba' rács megett egy
Tinó s az asztalon halott -
A balga gyermekek fecsegnek,
Az özvegy csendbe' sir, jajog.
Halotti inget varr urára
Az özvegy, de oly csendes ő,
Oly lassan sirdogál, akár a
Tartósnek készülő eső.

II.

Nincsen a sorsnak csak három csapása,
Az egyik: rabhoz menni feleségül,
A másik: rabot szülni a világra,
Rabot temetni a harmadik végrül.
S mind e három csapását a sorsnak,
Viselni kell az orosz asszonynak.
Századok tüntek, megváltozott a múlt,
A világon minden került, fordult, javult,
Egyet felejtett el csak a jó isten:
Parasztasszony, téged,
S bizony derék, szép szláv asszony nincsen,
Úgy elcsenevészett.
Te gyötrött, szegény áldozat,
Némán, magadban szenvedél te,
Keserves, bús panaszodat
Te vitted a világ elébe.

De kínaid te közléd énvelem,
Hisz' ismersz engem gyermekséged óta,
Ismersz, te megtestesült félelem,
Te, a semmiség élő hordozója...
Nincs szíve, a ki tégedet
Részvéttel meg nem könyezett.

III.

Hideg van. A mezőt hó borítja térdig,
Üget benne lassan a Fakó.
Távol az erdőnek foltja feketéllik,
Sehol egy lélek sem látható.
Minden olyan csöndes... A faluból tisztán
Ide ér a hang és hallod itt.
Fagyökeret érve, csikorog a kis szán
Talpa, metszve szinte csontodig.
Nincsen benne mód, hogy szertenézz a síkon.
Mint a gyémánt csillog a mező;
S Dárja¹⁰ könyben úszik... A nap bántja bizton
Szemeit és azért könyez ő.
S még pusztább csendje a vadonnak,
És fénye szinte rekkenő,
Beljebb-beljebb a fák nagyobbak,
És árnyuk egyre, egyre nő.
Árny kél nyomán a fának s fénynek
És van halotti, néma csend -
De hallga! mintha gyászos ének
Zokogna, búgna messze, bent...
De nem soká figyelte Dárja,
(Hja, eltompítá őt a gond),
Hogy zúg ott bent bús szózat-árja
S mi az, mi ott zokog, jajong.
A gyöngé nap, a téli égnek
E sárga, nagy bagoly-szeme
A szegény özvegy bús szívének
Baját részvétlen nézte le.
S hogy e nap hány sebet nyitott még
E meggyötört parasztsziven,
Az ott maradt örök titokkép
A néma erdő mélyiben.

¹⁰ Az özvegyasszony neve.

A szegény árvák anyja búját,
Özvegy keserve-érzetét
A madarak mind eltanulták,
De eldalolni nem merék.

IV.

Bármit tegyek, csak elfeledjük
Szegény asszonyt, én azt hiszem;
Mért is ne? bú-bajával együtt
Nem szánja úgyis senki sem.

- Nincs nyugalom tisztább se édesb,
Mint melyet erdő mélye ad,
Zajtalan, mozdulatlan, érdes,
Kietlen téli ég alatt.

Az elfáradt kebel csak ott tud
Pihenni jól, mélységesen,
S ha életünket már megúntuk,
Csak ott alszunk el édesen.

Egy hang se kél; a szív kiírtva,
Nincs benne bú, se szenvedés,
A síri mély csend elcsitítja
A tétozózó érverést.

Egy hang se kél. A tiszta égen
Áll a nap, az erdő mereng - -
Csudás világ, bevonva szépen
Ezüstbe, messze, végtelen...

Oly bűvös, titkos báj van ebben,
Vonz ellenállhatatlanul...
A fákon át evetke rebben
S nyomán a hó szálldosva hull...

Egy hó-csomót rúg Dárjára
Hogy a fenyőn is átkereng -
És Dárja dermedezve áll
Bűvös, örök álomba' lent...

MASA.

A fővárosra fehér nap derül,
Ifjú asszony alszik édesdeden,
De a halvány férj el nem szenderül,
Dolga van: ő aludni képtelen.

A szomszédnő reggel Masáho' jó,
S új ruhával dicsekszik majd neki,
Egy szót se szól Masa, a drága nő,
Csak jaj! tekintetét őrá veti.

Masa pedig a szeme-fénye, - hát
Lássa is, hogy férje mindenre kész:
»Veszek neki én két olyan ruhát,
Bár az élet itt oly szörnyű nehéz.«

»Volna mód... itt a kincstár... pénz van ott
Csak ki kell rá nyújtani a kezéd,
De azok a »veszedelmes tanok«
Elrontották a nevelésedet.«

- Hja, ő mint egy újabb kornak fia
A jót, igazt furcsán ítélte meg,
Némely vagyont - vad liberálisa! -
Elnevezett lopásnak meg minek.

És inkább egyszerűen éldegélt
És nem bókolt a hivalgók előtt;
Anyósa persze korholá ezért
S a dús szomszéd ki is nevette őt.

Sebaj no! csak ne rontsák el Masát,
Mert fiatal ő még, tehát - liba,
Még azt mondaná: »Ez a hála hát?«
Nem, ne legyen ok panaszkodnia.

Megy s foly a munka, nincsen pihenés,
S belebetegszik, melle fájdni kezd,
Végre itt van a szombat-este és
Vasárnap: meg kell ünnepelni ezt.

És fiatal nejjével enyeleg
A hosszú terhes dolgozás után...
Boldogságban a percz gyorsan pereg,
Jutalmul nekik ennyi kell csupán.

Bár gondokkal terhesek a napok,
Ám a perczek mindig oly édesek;
De hajh! az élv is ártalmas, ha sok,
A kifáradt lélek nem bír velek.

- S nemsokára temet szegény Masa,
És kesereg bús özvegy-fátyolán,
De a jámbor nem tudja még ma se',
Hogy miért halt meg férje oly korán...

LÁBON MARADT VETÉS.

Kései ősz; elszállt a madár,
Dúlt a berek, letarolt a határ.

Egy helyütt áll még csak aratatlan
A vetés... mily bús képe remeg abban!

Úgy tetszik: összesúgnak a kalászkok:
»Hej, a fejünk már tönkre is ázott!

Hej, szomorú az őszi szél sírása,
Értt szemeinket a porba czibálja.

Kósza madár is itt tanyázik éjjel,
Törve, kuszálva szárunk szanaszéjjel.

Elbújni a nyúl is mindég ide jár;
Hol késik a gazdánk, meddig s mire vár?

Tán a kalászkunk nem leve gazdag?
Nem telne vélünk dúsan az asztag?

Nem! nem vagyunk mi rosszabb, mint a többi,
A mag a tokját duzzadva betölti.

Hát arra szánta és vete ő,
Hogy szórja szemünk el rút őszi idő?»

- És válaszul jó füttye a szélnek:
»Nem bír a gazda jönni felétek.

Tudta miért szánt, tudta miért vet?
Ámde keserves az emberi élet:

Most a szegényke fekszik étlen, itlan,
Vak, hideg ágyban, oda lenn a sírban,

Mely a barázdát itt sorba vontja,
Nincsen a kéznek már csak a csontja.

Két szeme odvas, hangja elállt,
Nem hallani többé itt a dalát.

Nem hallani többé vidám füttyülését,
Nem nézi a szántó itt már a vetését.«

A TROJKA.¹¹

Minek bámulsz az útra szép lány,
Vidám barátnőid közül:
Ah, a szíved tüzet fogott tán,
Arczod is láng köröskörül.

¹¹ Hármasszoros fogatú kocsi.

A trojka után futsz? nem éred
Utól, nézd: vágtat az tova - - -
De hát belőle rád lenézett
A fiatal, szép katona.

Nem is csoda, hogy szembe ötlík
Szépséged s bárki megszeret...
Lobognak piros keszkenőd
Nyakad, sötét hajad felett.

Piros szép arczodon sötétlik,
De jól áll a könnyed pehely.
Szemed sötétje szinte kéklik,
A mint tekintesz véle fel.

Tüzet gerjeszthet az ereken
Szemedből egy gyors pillanat,
Ifjú s öreg rá összerezzen
S beléd szeret egy percz alatt.

S élhetnél könnyű, szép időket,
Nem lenne életed teher, -
De mást csinál a sors belőled:
Egy nyers paraszt vesz téged el.

Hónaljig ér majd a kötőd föl,
Elkényszerítet melledet,
A férjeddél majd zsörtölődöl
S napad gyakorta megveret.

Szépségedet majd tönkre rontod,
Mielőtt még kifejlenél,
Gyermekeket dajkálsz s másra gondod
Nem lesz, mint hogy dolgozz' s egyél.

És arczodon, mely most az élet
Hevében izzik, mint a láng,
A félelemnek, törpeségnek
Vad, ostoba vonása ráng.

Majd elpihensz, mély sírba zárva,
Midőn bevégzed életed;
Éltél, éltél - de hajh! hiába':
Mi sem hevíté kebledet.

Szép lány, ne nézz az útra hát ki,
A trojka hadd menjen, ne bánd,
S jobb lesz mindjárt végére jáni,
Ha szívedben kigyúlt a láng.

A trojkát te utól nem éred,
Nézd: vágtat az gyorsan tova -
Víz csókot úri kedvesének
Az az ifjú, szép katona.

FELEJTSD EL...

Felejtsd el a borús időket,
Melyek később fejünkre nőttek,
Ne emlegesd fel könnyeink,
Felejtsd, felejtsd örökre mind.

De azt, mikor hó sugarakba'
Sütött ránk a szerelem napja,
S éltünk vígan hol ott, hol itt, -
Áldd s ne feledd el holtodig.

RABOK DALA.

- A »Szerencsétlenek« ciklusból. -

Dologra gyorsan! Nem hiába
Küldöttek minket ám ide!
S az isten nem hiába rejtett
Aranyat a föld méhíbe.

Dolgozz, míg két kezéd kibírja,
Ne ácsorogj, ne hagyd magad -
Ha gazdaggá lesz Oroszország,
Unokáid majd áldanak...

A BURLAKOK.¹²

- A »Volga mellett« című nagyobb költeményből. -

A tájon, hol felnöttem én,
Egy nagy folyó zúgott felém,
Partján sirály sikoltozott
És zizegett vad nádbozót,
S álltak a fehér madarak
- Mint annyi bús, sírkő-darab -
Komolyan a homok felett...
A távolban ködös hegyek,
Végtelen kék erdők sora
Merengett, messze ott, hova
Útját bevégezvén a nap,
Nyugodni száll felhők alatt.

Oh, Volga, annyi év után
Üdvözetem im elhozám...
Én nem vagyok a régi már,
Hanem te meg nem változál,
Körülte megvan egyre még
A csöndes, méla messzeség...

¹² A burlakok szegény munkás emberek, a kik hajóvontatással keresik kenyerüket.

A zárda áll a szigeten
S megszólalván harangjai,
Régi ábrándim érezem
Lelkembe visszaszállani...
Közelg a dél és nő a hó,
A nyirkos homok szinte fő,
Bóbiskol az öreg halász,
Faárnyba húsel a vadász,
Kabócza czirpel, fürj kiált
A rét hímes virányin át,
S csendesen, lomhán, nesztelen
Hömpölyg a víz hulláma lenn...

Az ábránd, oh! hogy meglepett
A régen látott kép felett!
De ím nyögést hallok s szemem
A part mentén feljebb vetem.
Hajolva csaknem lábokig,
Melyet rongyos bocskor szorít,
Lassan mozogva mennek ott
Szegény vontató burlakok.
A tiszta csendben oly vadul,
Fájón, vigasztalatlanul
Hangzik taktusra mért szavok,¹³
Hogy szívem mélyéig sajog.

Oh Volga, bölcsőm, ringatóm,
Szeretett-e oly meghatón
Más téged, mint én? Mennyiszer
Édelgtem tükröd fényivel!
Korán reggel, mikor a nép
Édes álmát aludta még,
Hányszor siettem én ide,
Hullámaid közeltibe!
Kerestem a halászokat,
Hajtottam a csónakjokat,
Vagy puskát fogva őgyelegtem
A csalitos, lombos szigetben,
S ugráltam mint pajkos vad itt,
Meg-megdobálva habjaid,
Majd meg dalolgattam neked
Ifjúi, vidám éneket...
Akkor azt hittem, hogy soha
Nem megyek innen én tova;
S nem is hagyta volna én el
Soha, oh Volga, tégedet,

¹³ Taktusra kiáltanak, vagy többnyire dalolnak azért, hogy egy bizonyos szónál vagy szótagnál mindnyájan egyszerre ránthassák meg a vontató kötelet.

Ha rajtad nem hallom e rémes
Sohajokat, nyögéseket.

Rég volt, mikor először hallám
E panaszos, bús hangokat,
S futni kezdtem a Volga partján
Megtudni, hogy mi az? - Sokat
Kutattam, míg megláttam ott
Nehány kifáradt burlakot.
Tüzet raktak. A tűz felett
Faláb, bogrács terpeszkedett;
Leültek ők és halk beszéd
Közt várták, hogy fő az ebéd.
»Mikor leszünk mi Njizsnjiben?«¹⁴
Az egyik megszólalt ilyen:
»Tán Ilja¹⁵ napján, úgy lehet,«
Volt rá a csendes felelet...
Egy szenvedő arcú beteg
Igy szólt: »Eh, látom, elveszek!
Ha jól bírnám vállam, karom,
Húznám igám, mint a barom,
De így jobb, hogyha meghalok
S ha mindjárt: még százszorta jobb.«
S elhallgatott, oldalra dőlt - -
Nem értettem meg akkor őt,
De bús, beteg tekintetét
Nem feledtem maig se még,
Látom sápadt vonásait,
És piszkos, czondra-rongyait,
Panaszkodó tekintete
Nyugodt lemondással tele...

- Szegény burlak! ma is csak az vagy,
Ki voltál akkor... rég, de rég!
Az iga is a régi rajtad,
Nótád¹⁶ a régi szinte' még;
Fáradt szemedben éppen az
A bús lemondás és panasz;
Sorsod nem változik s egész
Sor nemzedéked ebbe vész;
El-elpusztulsz látatlanul
S gyermeked rólad nem tanul;
Apád negyven esztendeig

¹⁴ Népies, rövidített neve a Volga mellett fekvő, nagyszerű vásáraitól híres *Nyizsnyij Novgorod*-nak.

¹⁵ Éliás.

¹⁶ A burlakok nótája nálunk is ismeretes: a Szlavjanszkij-Agrenev-féle orosz daltársulat mutatta azt be Budapesten is, a vidéken is. A kik hallották őt, bizonyosan emlékeznek még a csodálatos mélabús, bánatos dalra: »Ej uhnjem!«

Csak így kínlódott éppen itt,
S meghalván, azt se tudja: mért
Kínlódott és mért nem henyélt?
S eligazodnod nem lehet
Neked sem a kérdés felett:
Lehetne-e rosszabb a dolgod,
Ha nem kén' annyit fáradoznod?
Majd szó nélkül meghalsz te is,
Jel nélkül elpusztulsz te is,
Mint a homokba' a nyomod
A parton, hol a Volga foly,
Hol most a jármot vonszolod,
Akár a sáncz-munkás fogoly,
S örökkéig ismételed
Buzdító »egy, kettő«¹⁷ jeled,
S egy-egy bús »oj«-t eléje dallva,
Taktusban dülöngsz jobbra-balra.

NAGY ÉRZÉS.

Nagy érzés az! bárhol járunk-kelünk,
Kunyhóba' vagy terembe',
Halljuk, hogy hívja anyját a gyerek
S fut ez hozzá sietve.

Nagy érzés az! Tudjuk szeretni
Nőnk, testvérünk, apánk,
De csak anyánkra gondolunk, ha
Csapás zúdul reánk.

GYEREKEK SIRÁSA A GYÁRBAN.

Ti, kiknek a földi küzdelemben
Egykedvűen folyik éltetek,
Halljátok-e, mikor panaszkodnak
És sirnak a szegény gyermekek?
»Kiskorában az élő teremtmény
Mind oly vidám, mind oly boldog itt,
Egy se fárad, küzd, de játszva vígan,
Csak örömben éli napjait.
Csak minékünk nem lehet vigadni
A mezőkön, hímes réteken,
Forgatjuk mi a gyár kerekeit
Körbe, körbe, körbe szüntelen.

¹⁷ T. i. ezt is kiabálják, hogy ütemre, egyszerre vonják meg a vontató kötelet.

»Forog, pereg gyorsan a vas küllő
S szelet hajtva, zakatolva bűg,
Beleszédül a fejünk, - s a szívünk
Gyorsan verve és zihálva zűg.
Vörösrú vénasszony vigyáz ránk,
Felénk pápaszemmel nézeget;
Nem látunk, csak falakat és ajtót
S a falakon mászkáló legyet.
Oh, hogy lessük a dübörgő gépet,
Pillanatra hogy talán megáll,
Haj de e nagy szörnyeteg csak száguld,
Pihenőül egy perczet se vár,
Hasztalan a kérés és a sirás,
A kerék nem érez, szívtelen,
Hogyha mindjárt meghalsz is belé, - ő
Berreg, berreg, berreg szüntelen.

»Hol és mikor volna érkezésünk
Ugrándozni, vígan játszani!
Hogy ha mostan ki is eresztnének,
Lefeküdnénk aluvásra mi,
Sietnénk, hogy hamar haza érjünk...
Ám sietni oda is miér'?

Hisz' örömünk otthon sincsen nekünk,
Csak nyomor s bű, a mi otthon ér.
Szegény anyánk kebelére hajtjuk
Elkínzott, elfáradt fejünk,
És szomorú vigaszunk csak az, hogy
Ő is együtt sir, zokog velünk.«

ZINÁHOZ.¹⁸

I.

Már kétszáz éjjel
És kétszáz nappal
Vívódom nehéz fájdalmakkal,
És sohajim
- Ha éj, ha nap -
A te szívedben visszhangzanak.

Kétszáz nap s éjjel
Múlt már így el,
Mind borongós, bús téli nap
Világos téli éjjel - -
Zína, hunyd le fáradt pilláidat,
Szenderedjél el.

¹⁸ Utolsó betegségében írta a költő, a ki csodálatosan megőrizte szelleme rugékonyságát utolsó perczéig.

II.

Az élethez jogod van még neked,
Én meg végem felé gyorsan megyek.
Ha meghalok, híremnek vége lesz,
De tégedet ne keserítsen ez.

Nem ragyoghat soká sírom felett
A dicsőség, hír és emlékezet,
Hisz' dalolni a tettvágy nem hagyott,
S gátoltak a tettekben a dalok.

BÁRÓ DELVIG A. ANTAL.

DAL.

Dalolt, dalolt s elhallgatott
A kicsiny madár;
Tudta szívem, mi az öröm?
De nem tudja már.

A madárka miért hagyta
Abba víg dalát?
Szívem: magad sötét búnak
Miért adtad át?

Ah, leverték a madárkát
Hóživatarok,
Ifjúságom tönkre tették
Bánatok, bajok.

Mért nem szálldos a madárka
A kék tengeren?
Az ifjú a vad erdőbe
Miért nem megyen?

Tengeren csak habok zúgnak,
Nem hófergeteg,
Az erdőn csak vadak vannak
És nem emberek.

ZSUKOVSZKIJ ANDREJEVICS MIKLÓS.

AZ ÖREG LOVAG.

Az ígéret földjén
Járt ifjú korában,
Sok harczias napot
Élt át akkorában.

Ott egy olajágot
Tört le ő magának
S sisakjára tűzte
Fel az olajágot.

Úgy küzdött aztán a
Pogány ellenséggel,
Úgy tért meg honába
Hírrel, dicsőséggel.

Az olajfa-ágot
Elültette otthon,
Friss forrás vizével
Öntözgette folyton.

Öreg lett, megőszült
A lovag idővel,
A kis olajág meg
Terebélylyé nőtt fel.

Árnyában a lovag
Üldögél egyedül,
Lelke a múltaknak
Álmába szenderül.

Mint hű, jó barátja
Leborúl reája
És elsuttog vele
Palesztina fája.

S mintha értené a
Suttogást a lovag:
Lát távol országot,
Letünt, szép napokat.

DAVIDOV VASZILJEVICS DENISZ.

KATONÁK DALA.

Katonának lenni szép,
Szeretem én a csatákat;
Kard, bor, tüzes huszár-ló:
Örül szívem, hogyha látlak.
Katonának lenni szép,
Szeretem én a csatákat.

Pokolba is megyek én
Értted anyám-Oroszország,
Jőjjön csak a francia
És csak merjen nyúlni hozzád!
Pokolba is megyek én
Értted anyám-Oroszország.

A táborban kint lakunk
Akármeddig, ugy-e pajtás?
Nappalonkint csatazaj,
Éjjelenkint bor, nem alvás.
A táborban kint lakunk
Akármeddig, ugy-e pajtás!

Puha ágyban halni meg
Roszszabb lehet, mint akármí;¹⁹
Hogy mikor jön a halál:
Oly kínos azt lesni, várni!
Puha ágyban halni meg
Roszszabb lehet, mint akármí!

Ám a harczban szüntelen
A dicsőség van eszedben,
Hogy meghalhatsz: sohasem
Gondolsz rá az ütközetben;
Mert a harczban szüntelen
A dicsőség van eszedben.

Katonának lenni szép,
Szeretem én a csatákat;
Kard, bor, tüzes huszár-ló:
Örül szívem, hogyha látlak.
Katonának lenni szép,
Szeretem én a csatákat.

¹⁹ Sajátságos találkozás Petőfivel! Csakhogy Davidov 1784-1839 közt élt.

EGY FALEVÉL.

Egy kis száraz levél! Füttyülő
Szél űzi a puszták felett...
»Hová, hová, száraz levélke?«
»Tudom is én?! Zord fellegek
Reá törtek tölgyfámra bőszen
S letéptek róla engemet.
S futok, futok azóta egyre,
Kerget a szél, tovább seperve;
Egyik sohsem látott vidékről
A másikra, megállás nélkül
Megyek hová a szél viszen...
De hát mind így jár, azt hiszem:
A borostyán épp úgy, miként a
Rózsának levél-hulladéka.«

KOLJCZOV V. ELEK.

ÖREG EMBER DALA.

Felnyergelem lovam,
Gyorslábú lovam,
Rajta elrepülök
Gyorsan, mint a sas,

Túl erdőn, mezőkön,
Messze tengerig,
Hogy beérjem ottan
Ifjúságomat.

Felveszem azt s újra
Fiatal leszek,
Újra szeretem a
Szép leányokat.

Hejh, de nincsen út a
Múlt idők felé,
Hajh, sohsem kel a nap
Fel nyugot felől.

ÚT.

Hosszú út előttem
Már régesrégóta,
De nem repülhetek,
Nem járhatok rajta.

Mi tart vissza tőle?
Mit sajnálok itten?
Mért nem akarok én
Eltávozni innen?

Az tán az én sorsom,
Hogy árva maradjak?
Boldogság, szerelem
Végkép idehagytak?

Egész ifjú vagyok
Éveim után még,
Fejemben gondolat,
Szívemben meg láng ég.

Van szolgám is elég
S tele az erszényem,
S vár fekete lovam
Fölnyergelve régen.

Nem merek én mégse
Messze útra kelni,
Idegen világban
Szerte járni, kelni.

Vígan lakomázók
Közzé nem mehetek -
Minek daloljak ott
Szomorú éneket.

KRYLOV A. IVÁN.²⁰

A FELHŐ.

A leperzselt mező felett
Terhes felhő megyen át,
S nem esik, csak a tengerbe
Zuhintja le záporát.

S dicsekedve szól a hegyhez:
Voltál-e te valaha
Oly bőkezű, mint én?
S a felelet ez vala:

»Ha a földet öntöznéd meg,
Hasznot tennél, azt belátom;
A tengerben nélküled is
Elég víz van, jó barátom.«

²⁰ Meseköltő.

RYLJEJEV F. KONDRATÍJ.

SZTANSZÁK.

Mit felőlem jövendöltek,
Nem teljesült semmisem,
Egyedül és elhagyatva
Bolygok én itt teljesen.

Nagyon hamar csalódtam én
Mindabban, a mit hívék,
Nagyon hamar megismertem
Én az embert és szívét.

Beh keserű, ha az ember
Övéi közt idegen!
Oh beh gyötrő, hogyha ő csak
Más eszköze szüntelen!

- Szomorú, búbánattal
Bolygok puszta helyeken,
A világ egy sötét, süket
Nagy temető énnekem.

Embereket keresnék, de
A keresés hasztalan,
Találok csak holttesteket -
Minden, minden oda van!

HERCZEG VJAZEMSZKIJ A. PÉTER.

A NÉMET.

Szeretem én a német embert,
Mert oly kedélyes és szerény;
Felőle egykor, mint turista,
Sokat jegyezgettem fel én.

Olyan kezes, olyan szelíd, és
Olyan *gemüthlich* minden itt,
Minden dolog szabályos, rendes
Kerékvágásba billenik.

Nem lep az ország semmivel meg,
De meg sem rökönýt, ne félj!
Nem oly hegyes, miként a Svájc és
Nem oly lapos, miként a Dél.

Se nem hideg, se nem meleg, - nincs
Egyéb se benne szertelen,
Van szabályos közepszerűség
S pontos rend úton, útfelen.

Az otthonos, hű háziasszony
Mindent pórázon tartogat,
Van szeretkezés is, de abból
A népesség nem nyer sokat.

Dúlásig nő a sárga színű
Bor-ontó szőlő mindenütt,
Hát még az omló, sárga krumplic,
Ha a termés szépen beüt!

Ah, kegyes az ég ő irántuk!
Se nem urak a németek,
Se nem parasztok, ám sajátos
Középső, csendes *bürgerek*.

Milyen boldog a német ember!
Jaj, annak párja nincs sehol!
Kivált mikor söréhez ülve
»*Du lieber Augustin*«-t dalol.

Szép s jó itt élni, az világos,
- Ezt más is éppen így ír, -
Szép s jó az élet itt, - csak éppen
Németnek kell születni rá.

PLECSEJEV N. ALEKSZÉJ.

ELHAGYOTT HÁZ.

Az utczákon végig szomorún ballagok,
Ragyogva néznek le ide a csillagok,
Elhagyott palota sötét dűledéke
Ötlik az útamba az éjji sötétbe’.

Termeiben régen hogy zengett a nóta,
Szórta a fényt ezer gyertyának kanócza!
Keringett szaporán közben a vén serleg,
Hajporos vendégek mekkora zajt vertek!

Pusztaság, unalom üt ma tanyát ottan,
Az egész palota el van hagyva mostan,
Az egykori gazda már régen elporlott
És külföldön laknak az élő utódok.

A kapuban most is szerény félelemmel
Húzza meg magát egy szegény, rongyos ember,
S gondolja: ha üres úgyis e ház régen,
Benne egy zugocskát mért nem adnak nékem!

MAJKOV N. APOLLON.

KÉP.

Faluvégi vityillóban
Esti tűz dereng -
Egy kis lányka köré gyűltek
Ott az emberek.

Töredezve, menve lassan
Ujjai után,
Olvasgat a parasztnak
A gyermek-leány.

Elmerülve hallgatnak rá
Mind az emberek,
Az asszonyok csitítják a
Síró gyermeket.

Nagyapó is, ki a kuczkót
Sohsem hagyja el,
- Bár süket és mitsem ért meg -
Gondosan figyel.

Mért hallgatnak úgy a lányra?
Tán az oly eszes?
Nem: olvasni ő tud itt csak,
Im, az oka ez.

Ő tudja csak kibetűzni:
Mi a rendelet?
Hogy ezután a paraszt is
Szabad lény lehet.

S nem egészen értik bár a
Dolog velejét,
De jobb sorsot sejtene, és
Nekik ez elég.

A FECSKÉK.

Mindennap pusztább lesz a kertem,
Harasztja vész és lombja hull,
A virág is itt-ott virít még,
Kinézve a bokrok alúl.

Elbúsulok: búsítja szívem
A halványuló őszi nap,
A tücsök rezgő czirpelése,
Sárgult levél a nyír alatt.

Felnézek az eresz alá, - ott
Látom: a fészek pusztá már,
Nem csicsereg a fecske benne,
Csüng belőle rongy s szalmaszál.

Pedig milyen nagy szorgalommal
Rakták a fecskék, istenem!
Tapasztva sárral, majd czipelve
Bele pihét s mást szüntelen.

Mily kedves volt a munka nékik,
De mily nagy az öröm, kivált
Mikor a fészekből reájok
Öt pelyhes kis fej kandikált.

És mint a gyermekek egész nap
Ezek is úgy fecsegték épp - -
Majd hálátlanul elrepültek
S nem tértek meg csak néha még.

Mindegyiket távol világba
Vitték el könnyű szárnyai,
Messze, messze... oh bárcsak én is
El tudnék innen szállani!

ANGYAL ÉS DÉMON.

Két szellem küzd, hogy hatalmába
Kerítse az embert; egyik
A paradicsom kapuján áll
És ottan híven örködik.
A másik ura minden rossznak
Le a pokol mélységeig,
Vállán bíbor-pirosban égő
Szárnyaival büszkélkedik.

Melyiknek hódoljon meg immár
A pornak gyöngé embere?
Az örök élet koszorúját,
Vagy percznyi kéjt keressen-e?
Az egyik angyal egyszerű és
Nem kérkedik ő semmikép,
De a másik, a gonosz démon
Olyan csábító, büszke, szép, - -

FET IVANOVICS AFANAZÍJ.

A TÁVOZÓHOZ.

Porfelhő kavarog
Kint az út felett -
Gyalog vagy lovas az?
Látni nem lehet.

Látom már: a síkon
Lovas vágat át -
Ne feledj majd engem,
Távozó barát!

TÉLI KÉP.

Gyönyörű kép! te oly
Kedves vagy nekem:
Hó és holdsugár a
Messze téreken,

Fehérlik a hó s a
Hold köröskörül -
S messze, messze egy-egy
Szán gyorsan röpül...

NADSZON JA. SZEMJON.

TÚRJ.

Túrj... hadd égjen könyben szemed,
Hadd dülja a kétség szíved,
Segélyt ne várj az emberektől
Rejtsd búd el a tekintetektől
S viseld egyedül terhedet.

S bár erőd naprul-napra fogy
S látod, hogy el kell botlanod,
Ne bándd: mert hiszen így *az élet*
Célját mindjárt korábban éred:
A sírt... ott van nyugtunk, csak ott...

EGÉSZ TIED ÉN NEM VAGYOK.

Egész tied én nem vagyok,
Más világ is vonz engemet,
S ettől se köny, se édes csók
Árán én el nem térhetek.

Szeretlek, de nem feledtem,
Hogy az élet célja nem kéj...
Eszmék élnek kebelemben,
Mely oly tiszta, mint a szentély,

Kis hajómmal én kislelkűn
Nem kerestem a révpartot,
S bár viharra áll delejtűm,
A tengernek nekihajtok.

AZ ÓCSKA HÁZ.

Ócska faház, hát te hogy maradtál épen
Czifra nagy paloták kellő közepében,
A melyek tégedet gőgösen lenéznak,
S mintha bántaná a szégyen őket értted...
A te egyszerű és vén, közönyös voltod
Képez ő közöttük nevetséges foltot.
Sajnálják, hogy a nap aranyos sugára
Egyformán reá tűz fatetőd ormára
S a kariatidok pompás seregére,
Mely őrajtok díszlik márványos fehérbe'.
Gránit-falával a palota melletted
Úgy ágaskodik az ég fölé feletted,

Mint kis virág felett az erdőnek tölgye,
S le se hunyorít rád aczél-bronz szemöldje.
Áll a kapu márvány oszlop-csarnok alatt,
Kaczagó Ámorok ékítik a falat,
Az ablakok mögött gazdag, czifra termék,
S virágok, tükrök és drága szövet benne.

Oh beh szép is az a te büszke szomszédod,
Akár mikor a nap rózsaszinben ég ott,
Akár éjjel, mikor lámpái kigyúlnak
S cseng benne zenéje csapongó mazúrnak...
S te? az éj mint sötét suba a nyakadban,
Alszol nagy szomszédod lába mellett halkan,
Világosság rezeg csak egy ablakodban,
Éjfél után az is csöndesen ellobban...
Nem zavarja álmod a szomszéd vigalma,
Te őt fel se veszed se ébren, se alva,
S úgy látszik: valami csoda dobott ide
Téged a főváros kellő közepibe.

ROZENGEJM A. MIHÁLY.

HEJ BÚBÁNAT...

Hej búbánat, búbánat,
Gonosz ellenségem,
Összekaptunk mi ketten
Olyan régesrégen.

S lessük: melyik lesz a győztes
E nagy küzdelemben?
Az a baj, hogy erősek
Vagyunk mind a ketten.

De nem bánom: küzdelmünk
Bármilyen sors érje,
Bizonyos, hogy nem adom
Meg magamat élve.

POLONSZKIJ P. JAKOV.

A MODEL.

Sok bús napot, éjjel éltem
Szomorúan, könnyezésben,
 Árvaságban, védtelen,
Éhezéshez hozzászoktam,
A mint végre elhagyottan
 Ide hozott végzetem.

Emlékszem még, hogy remegtem,
S a művésznek esdekelttem,
 Hogy húnnya be a szemét,
S a mint aztán nympa-képen
Kellett álnom: könnyezésem
 El nem állott semmikép.

Aztán eltűnt a szemérem...
Az illemt már nem nézem
 Oly szigorún s úntalan,
Nem búvok el s szükség nincsen,
Hogy vetközni kényszerítsen
 Más, megteszem azt magam.

Im meztelen már a testem,
De nem ám, hogy kéjelegjen
 Szépségében a szemed;
Hanem róla - (azért áll itt)
Egészítsd ki ideádit,
 Vedd a vásznat, ecsetet.

Nyári szellő lengedez be...
Vagyok térdig leleplezve...
 Nyitva mind az ablakok...
Nem pirulok, nem bánt szégyen,
Csak néha oly búsán érzem:
 Minta-báb mért nem vagyok?

A minta-báb enni nem kér,
Nem remeg a lelki üdvér',
 Sorsa nincs, nem üldöző,
Nem öli a csúfság-érzet,
Szenvedélylyel rá nem néznek,
 Megalázva nincsen ő.

- De ecseted te ellökted!
Sok küzdés áll még előtted
 Szegény művész! Rajta csak!
Össze kell itt magad szedned,
Máskülömben hírnevednek
 Kürtje marad hallgatag.

Elmúlhatnak napok, évek,
Mig általam azt eléred,
Hogy megtelik a zsebed,
Én meg tán majd éhen, rongyban
Jelenek meg dús lakodban
Kérni egy kis kenyeret. - -

A HOLD S A NAP.

A kis fiúnak bölcsejébe
Az éjji hold belé rezeg;
»A hold mostan miért világít?«
Azt kérdi tőlem a gyerek.
Azért, mert a nap este fáradt,
S ekképen szólt hozzá az Úr:
»Eredj aludni most s tevéled
Nyugodjék minden ott alúl.«
S a nap megkérte a fivérét:
»Kedves, ezüstös, jó öcsém,
Vedd a lámpásod és kerüld meg
A földet, míg szendergek én.
Nézd meg: ki sir, ki imádkozik,
Ki nem enged aludni mást,
S hajnalba' jer, jelentsd be nékem, -
De mindezekre jól vigyázz.«
A nap hát alszik és a hold jár
Örködve most a föld felett,
S holnap reggel bátyjához elmén
Az öcs, mint szól a rendelet.
Kop, kop! S ajtót nyitnak előtte -
»Kelj fel Nap! Nyüzsg a föld alatt,
Kakas-szó is volt már s misére
Mindjárt megkondul a harang.«
Felkél a nap, aztán kikérdi:
»Nos hát mi újság, kedvesem?
Hogy vagy? látom, hogy újra halvány
Vagy, mint szokásod rendesen.«
S a hold most sorra elbeszéli,
Ki hogy viselte lent magát...
Ha jó a hír: a Nap ragyogva
Hinti a földre sugarát;
De hogy ha nem: felhők mögé bú,
Jön esők és szelek hada,
S a kis fiút ki nem viheti
Sétálni akkor a dada.

POLEZSAJEV J. SÁNDOR.

ISTEN VELETEK...

Isten veletek! Nemsokára
Elmegyek én is már oda,
A honnan nem jött vissza eddig
Hozzánk még senki sem soha.
Én nem kívánom, jó barátim,
Hogy engem megkönyezzetek,
S ti, ellenségeim, tudom, hogy
Örültök, ha majd nem leszek.
A dolog egyszerű nagyon, s ha
Megéritek azt az időt,
Midőn majd Kháron csolnakába
Nektek is be kell ülnötök,
Higyjétek el, hogy titeket is
Éppen csak így visznek ki majd
S nem könyet ejtnek értetek, de
Hallatnak majd gúnyos kaczajt.
Mert ha az élet színpadán a
Szinész szerepe véget ért,
S arczán nem áll már jól a festék,
- Ámbár régen tán isteníték -
Fütyt jár végső fellépteért.
Láttam én kínos fájdalomban
Elvéznult, sápadt arcokat,
Ősz férfiút, ifjú leányt és
Tiszttest s alávalót sokat;
Itták ezek előbb mohón az
Életnek habzó serlegét,
Aztán eltűnt mind észrevétlen -
Lám, így forog a sors-kerék!
A közöny ezt mosolygva hagyta,
Az örökös pedig kaczagta,
A gúny néhány perczig falánkan
Marakodott sorsuk felett, -
Hanem mihelyt eltűntek, senki
Sem törődött többé velek.
- Mondjátok meg nekem ti, a kik
Közülünk úgy eltüntetetek:
Merre bujkáltok? hol lehetne
Találkozni még veletek?
Ki az, ki sajnálat ne'kül tud
Innen elfutni, mint a víz?
Talán csak az, ki észszel élve
S nem hajtva semmi szenvedélyre,
Tud élni és meghalni is.

DAL.

Nehéz átkom: keserű sors,
Ne szeress úgy, hagyj el engem,
Elég, hogy már tönkre tettél
Még fiatal éveimben.

Gyermekségem óta sem jut
Egy jó nap eszembe nékem;
Hol otthonom? nem lelem fel
Az egész földkerekségen.

Azt mondják, hogy keservesen
Sirva jöttem a világra -
S hej, azóta bús sirásom
Soha, soha el nem álla.

Az életnek viharait
Nagyon hamar megismertem,
S nagyon későn fogtam hozzá,
Hogy ellenök védekezzem.

Lefutott a csillagom? vagy
Az az enyém a homályban,
A mely mint a nem szeretett,
Rút menyasszony járt utánam?

Nem szeretett, mint az igaz,
Hű szerető tud szeretni,
Csak hidegen mosolygott rám,
Mint a csalfa szokott tenni...

JAZYKOV MIHAJLOVICS MIKLÓS.

A CSÓNAKOS.

Néptelen a mi tengerünk,
Zúg és morog szüntelen,
Mennyi bú van eltemetve
Öbelé a mélybe' lenn!

Bátran fiúk, jó szelünk van,
A vitorlánk jól dagad,
A haboknak sík tetőjén
A ladik gyorsan halad.

Felhő száll a tenger felé,
Nő a szél s rá hab kerül, -
Vihar lesz, de megbirkózunk
Azzal is majd emberül.

Bátran fiúk! Hull a zápor
És a víz zuhogva forr,
Magasabb már fent a hullám
S mélyebb az örvény alól.

Vihar után, túl a parton
Vár reánk boldog vidék,
Ott a csend örökké tartó
És az ég ott egyre kék.

De oda csak az jut el, ki
Kész kiállni a vihart -
Rajta hát! az én vitorlám
Minden bajt s veszélyt kitart.

PODOLINZKIJ IVÁNOVICS ENDRE.

TÖPRENGÉS.

Vannak az életben
Néha olyan perczek,
Mikről nem szólsz másnak,
Sem a jó istennek.

Könyek özönéből
Könyörülés nem támad: -
Nem a megbánás fáj,
De az örök bánat.

Feledést hasztalan
Várnod, esdekelned;
Feledni, pihenni
Nem akar a lelked...

OGAREV PLATONOVICS MIKLÓS.

ÚTON.

Felhő mögül a hold
Szomorún világít,
A hó a mezőkön
Fehéren világlik.

Az út mentén zúzos
Nyírfák álldogálnak,
Búsan függnek le a
Csupasz galyak, ágak.

Gyorsan fut a trojka,
Csengői zenélnek,
Dúdolgat a jamscsik
Mikor fel-felébred.

A kibitkában²¹ én
Ülök hátradőlten...
Bár szegény: itt hagyni
Fáj a szülőföldem.

²¹ Kibitka = orosz kocsi.

TJUCSEV IVÁNOVICS FEODOR.

A DUNA.

A hol a kék messzeségben
Elmerülnek a hegyek:
Nevezetes szép Dunának
Habja arra hempelyeg.

Ottan csendes éjszakákon
- Így beszélnek a regék -
Gyakran hallák hableányok
Tánczolasát, énekét.

A hold figyelt, a hullámok
Dallva zúgtak lefele
És a sötét lovag-várak
Félve néztek arra le.

A csillagok is figyeltek
Hab hab után mint megyen,
És egymásközt összesúgtak
Halkan, titkon, csöndesen.

Pánczélosan járt az őr a
Felmeredő várfokon
S hallgatta a csábos morajt
Elmerülten, álmodón.

Ha szender jött a szemére,
Zaj riadt fel odaát
S ő felébredt s fohászkodva
Folytatta őrzőjátékát.

Minden elmúlt, - évek során
Megváltozott minden itt -
Költészeted, oh Duna, a
Gőzhajók szétkergetik.

HA JÓ A TÉL.

Ha jó a tél, dideregve búvik
A jég alá a kis patak,
Csilláma elvész, szökdelése
Elcsendesül a jég alatt.
Csak az örökkön élő forrás
Vizével nem bír a hideg,
Ez csillog és bugyog szünetlen
S morajlik tőle a liget.

A sors csapásától lehűtött
Szív is szenved ily jég alatt,
Az ifjúság víg kedélyének
Patakja benne nem szalad,
Ámde a jégkéreg alatt még
Van élet és van enyhe nesz,
S mint a forrás tovább morajlik
A hideg, néma csendben ez.

KRESZTOVSZKIJ VLADIMIR VSZEVOLOD.

AZ INVALIDUS.

Csikorgó hideg van. A templom ajtóba'
Szegény invalidus áll már reggel óta,
Koldus társai közt várva, keze reszket,
Könyez, imádkozik, hányja a keresztet.

Egy-egy arra menő megsajnálja néha
S lök neki valamit - nem sok egy kopéjka,
Mire a koldusok neki keserülnek:
»Elveszed előlünk a mi kenyerünket«.

Áll az invalidus - a feje födetlen -
Meghúzza magát a rongyos köpenyegben,
A szent képek felé emeli szemét fel
És nem száll pörbe az irigy csőcselékkel.

Nincsen a világon nékie egyebje,
Csak éppen a botja, meg sok égő sebje,
Jóllakni is ritkán tud csak, hol ott, hol itt,
Hát oly hálás szívvel mért is imádkozik?

KOZLOV P.

REJTSD EL...

Rejtsd el a tömegből örömed s bánatod,
S ne mutasd, hogy véle menned nem lehet,
Ne mond néki azt, hogy te be nem hunyhatod
Orgiák s hazugság előtt a szemed.

Oh, ha megtudná a képmutatók hadja,
Hogy hazugságival te lenézed őt,
Hogy te igaz szívet hordozol magadba',
És hogy a szeretet a te vezetőd:

Igazságod, szíved kinevetnék egykép,
S hazugság és önzés dúlna csak tovább,
Szíved a kétségnek skorpiói ennék,
Hiában keresnéd sebed balzsamát.

S ha oszt' összeroskadsz a kínok miatt, - a
Tömeg koporsódhoz nevetve tolong:
»Képzeldő költő volt az istenadta,
S még velünk is szembeszállott, a bolond.«

CSJUMINA-MIHAILOVA OLGA.

TALÁLKOZÁS.

Leszállt a nap. Az alkonyatban
Ketten ültünk csak egyedül,
A csendbe csak szívünk verése
Szólt s kocsicsengő messzirül.
S szíveinkben csak egy bús kérdés
Ólalkodott, csak egy csupán:
Idegenül találkozunk hát
A hosszú elválás után?
Hát a mit egykor itt beszéltünk:
Elveszett az mind, nyomtalan?
Hát az ifjú szív szötte ábránd
Örökre eltűnt? oda van?
Hát nem enged fel már a régi
Édes szavak jégkérge sem?
S nem mondja ő, szemembe nézve:
»Bocsáss meg, édes kedvesem?«
Nem, nem! Mi már nem értjük egymást,
A múlt messzebb, messzebb vonul...
És körülöttünk pusztaság van,
És egyre jobban alkonyul.

MIKOR...

Mikor türelmes, jó szívünkön
Idegen kéz szakít sebet,
Mikor látjuk, hogy a kik sárral
Dobálnak meg, idegenek;
Hideg, de büszke megvetéssel
Fogadjuk a csapásokat,
Karunk, míg bírja, visszafordul
S szintén csapást mér, osztogat.
De hogyha kedves kéz szakítja
Érző szívünkön a sebet:
Némán, panasztalan keservvel
Tűrjük a bőszen ütéseit;
Összeszorítva ajkainkat,
Halovány arczzal szenvedünk,
Mert tudjuk, hogy saját kicsúfolt
Szerelmünk fordul ellenünk.

GYÖTÖR EGY...

Gyötör egy érthetetlen bánat,
Bánt egy homályos sejtelem,
S ezek mind szóba törni vágnak
S szó nem zendül meg lelkemen.

Valami furcsa látomány ing,
Borong az én lelkem fölött,
Mint a tavon áthatlan árnykint
A bús, a lomha, szürke kód.

Valami elmúltért esengek,
A vágy meg hajt tovább elő,
S bánatim egyre élesednek,
Kétségbesésem egyre nő.

Szeretném azt mind eltagadni,
Mit tudni vágytam s már tudok.
Szeretném visszahozni, a mi
Visszasírhatlan elmúlt.

HÁLÓBAN.

Megfogták a lepkét a pajkos gyermekek,
A hálóban szegény vergődve repdesett;
Hiába! nem bírta kimenteni magát,
Ereje elhagyta, kibúvót nem talált.
S még szárnyait is kitepték azon felül!
S dévajul kiálták reája: nos - repülj!

Hétköznapi gondok hálója engemet
Éppugy körülfogott - nem menekülhetek,
Vergődő lelkemnek szárnyát összetépték
És még azt kiáltja rám a profán népség:
»Összeszedni erőd miért nem sikerül?
Im ott a kívánt cél: - repülj felé, repülj.«

NÉPDALOK.

CSAK EGY ÚT...

Jaj, csak egy út vezetett át csak egy út
A mezőn,
Jaj de azt is benőtte már a nyirfa,
A fenyő.
Benőtte a galagonya, a csipke,
A kökény...
Az én édes kedvesemhez nem mehetek
Többet én...
Ha megyek is, csak kerülő úton
Mehetek...
Áldjon meg a jó Isten édes, kedves
Tégedet;
Hogyha jobbra találtál: majd elfeledsz,
Ha rosszabbra: tudom, majd megemlegetsz.

FÉRJHEZ ADTÁK A LEÁNYT...

Férjhez adták a leányt
Idegen vidékre,
És szegénykét idegen
Családba vitték be.
Van sógor is, sógorné is,
Három fiú is van,
Három lány is van a háznál
Három néne is van.
A sógorok ekkép szólnak:
Ni, hozzánk egy medvét hoznak;
A sógornék így fogadják:
Kenyérevő jön mihozzánk;
A legények morognak:
Új lakó jön, de lomnak.
A leányok azt beszélnek:
Még ez is majd ingyen él itt,
S a nénék, ha össze állnak,
Szintúgy erről diskurálnak.

FÉRJHEZ ADOTT ANYÁM...

Férjhez adott anyám messzire,
Mondta, hogy majd gyakran jön ide,
Gyakran eljön és soká marad itt...

S várom, várom napokig, évekig,
Elmúl egy nyár, kettő is, három is,
Csak hiába várok itt.
Ha eljönne, nem ismerne meg:
»Hát ez a vén asszony ki lehet?«
»Nem vagyok vén asszony, jó anyám,
A te lányod vagyok, nézz reám.«
- Hát a fehér tested hova lett,
Arczodnak rózsája mivé lett?
»Fehér testem elpusztult a selyemszövéstől²²
Piros arczom az uram erős jobb kezétül...
A vetéllő-hányás testem sanyarítja,
Az arczul-verés meg arczom halványítja...«

VÉN URAM.

Vén uram, rossz uram,
Éltem ne kiméljed,
Vágj össze, égess meg,
Én attól se félek.
Tégedet gyűlöllek.
Téged ki nem állak,
Mást szeretek s a szívem
Megszakad utánna.
Vágj össze, égess meg: -
Nevét ki nem ejtem.
Vén uram, rossz uram,
Nem tudod meg, nem, nem...
Frissebb ő, mint a tavasz,
Hőbb mint a nyár napja, -
És hogy szeret engemet
Szegény istenadta!
Enyelegtem szép éjjeken
Sokszor vele együtt -
Ősz fejedet olyankor
Jaj beh kinevettük.

²² A selyem-ipar az orosz parasztnál igen gyakori.